

НИВА

NYWA

ЛИПЕНЬ

СЕРПЕНЬ

1939

LIPIEC

SIERPIEŃ

З М І С Т:

<i>Редакція:</i>	стор.
Сорок літ на владичому троні	241—246
<i>о. Н. Павлосюк:</i>	
Quid est veritas?	246—251
<i>Мср. Ромач Дурбак:</i>	
Митрополіча діяльність Льва Кишки	251—256
<i>о. Т. Цегельський:</i>	
Хроніка Струсова теребовельського повіту	256—257
<i>о. Г. Костельник:</i>	
Гріх проти св. Духа	257—265
<i>Мср. Богдан Казимира:</i>	
Станово-корпоративний лад	265—271
<i>о. Р. Рабій:</i>	
Горі ім'ям серця!	272
<i>Observer:</i>	
Святкування ювілею Митрополита Шептицького	273—282
З голосів преси	282—287
Нові книжки	288—291
Некрольог	291—293
Всячина	293—296

ВПР. ОТЦІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ!

До цього числа долучуємо розрахункові перекази і просимо вплачувати належитість за II квартал 1939 р.

Хто впродовж липня і серпня ц. р. не впалатить передплати за II квартал 1939. не одержить 9-го числа Ниви.

АДМІНІСТРАЦІЯ.

Реверенди, папістики, нагортки і пелеринки

з власних матеріалів, краєвих
і заграничних для Всечесного
Духовенства

поручає кравецька робітня

В. ХОМИН, Львів, вул. Домініканська 11, тел. 283—95.

По конфіскації другий наклад.

Rok XXXIV.

Lipiec—sierpień 1939

Nr. 7—8.

Pik XXXIV.

Липень—серпень 1939

Ч. 7—8.

Н И В А

„N Y W A“

Czasopys pryświaczenyj cerkownym i suspilnym sprawam
Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
а проповідничим до датком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 250 долари річно

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Конто чекових переказів ч: 79.

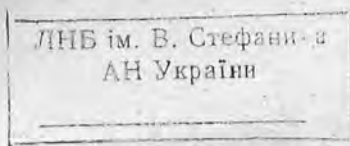
Сорок літ на владичому троні

(Думки з нагоди ювілею митр. Шептицького)

У цьому році минає 40 літ від хвили, як папа Лев XII. іменував (17. VI. 1899) о. Андрія Шептицького, монаха ЧСВВ, станиславівським єпископом, і як три місяці після того (17. IX. 1899) номінат одержав архиерейські свячення в катедрі св. Юра у Львові. Сорок літ минає від хвили, як на станиславівському, єпископському, а потім на митрополичому троні у Львові поставлено могутий Світильник, який — майже через пів століття — світить нам усім, цілій гр. кат. Церкві й народови, і розганяє темряву, і освітлює шляхи, й надію в серце вливає.

Сорок літ на чолі Церкви і... Народу! Бо серед недержавного народу Князь Церкви муєть мимохить стати Вождем Народу. Стає ним звичайно кождий голова Церкви, не міг ним не стати і Митрополит Шептицький, одна з найбільших індивідуальностей, що їх знає наша історія.

Згадуючи про ювілей єпископської служби Митрополита Шептицького, не будемо говорити про той великий авторитет, що його Достойний Ювілят здобув

собі серед усіх верств українського народу, не будемо говорити про те, що він справжній Володар душ, не будемо врешті згадувати про його великі заслуги на національно-культурному полі, а торкнемося тільки його праці й заслуг для української католицької Церкви Галичини та для поширення і поглиблення унійної ідеї так серед нас, як і в цілому світі.

У хвилі, коли нинішній^{*} галицький Митрополит став станиславівським єпископом, наша греко-католицька Церква в Галичині представляла дивну ідеологічну фізіономію. Віддалена від Сходу, вона, як тільки могла, відпекувалася від східних церковних традицій, приймаючи залюбки від латинської Церкви — навіть під обрядовим і дисциплінарним оглядом — все, що могло наблизити її до латинського Заходу, очевидно у тім хибнім переконанні, що тільки те, що латинське, може бути правдиво католицьке. Вона цілковито затратила була розуміння свого великого післанництва у Вселенській Церкві, не була просто свідомо тієї особливої ролі, яку на неї вложила історія, — бути живим пропагатором унійної ідеї на церковному Сході. Засклеплена у своїм галицькій гетті і забезпечена опікою австрійської монархії, далека була від тієї активності, так у нутрі як і назовні, якою мала вона колись сповнити надії папи Урбана VІІІ.

Також і в своєму нутрі не мала вона усіх тих цінностей і тієї динамічної сили, при допомозі яких вона могла була відбити з повним успіхом усі ворожі наступи і сама піти згодом у переможний наступ. Плесо її життя було спокійне, як того озера в глибокій лісі, що вкрите сумними водяними квітами; воно не шуміло і не ворушилось надто, та не викидало з свого нутра нових ідей, нових плянів, чи задумів.

Спокійне і здебільше пасивне життя нашої Церкви домагалось застрику свіжої крові; їй треба було дати нову ідею, поставити їй перед очі її велике післанництво у Вселенській Церкві і до нього достосувати ціле її життя, — та тим розбудити духовенство і нарід до нової праці на церковно-національному полі і до нових зусиль.

Той застрик свіжої крові дав їй Митрополит Шептицький своєю апостольською ревністю, своєю розумною діяльністю, своїми широкими задумами, що виходили далеко поза межі галицької Унії, і врешті своїм героїзмом і терпіннями та готовістю — життя своє віддати за Церкву і Нарід.

В часі свого 40-літнього єпископства Високопре-

освящений Митрополит Андрей започаткував внутрішню обнову нашої Церкви і розбудову релігійно-церковного життя через креування нових єпископств поза межами Галичини — на еміграції, через віднову старих й оснування нових монаших Чинів, через канонічні візитації в краю і за границею, і через створення нових наукових богословських осередків для піднесення освіти духовенства. На часи його Єпископства припадає буйний розріст внутрішніх місій для піднесення релігійно-морального рівня народу.

Не менше, а може ще й більше його значіння в тому, що він поставив перед очі всім ту велику роль, яку наша Церква повинна грати у Вселенській Католицькій Церкві як синтеза Церковного Сходу й Заходу. Нашу Церкву вивів він з тісного галицького загумінку на широку світову арену, спершу своєю власною особою і своїм власним подвигом чи ініціативою, а згодом творчою працею її духовенства, чи особливістю її літургічно-обрядового життя в католицькій Церкві. Нашу Церкву, як воплощену унійну ідею, спопуляризував він насамперед між Слов'янами, ініціюючи з пок. еп. Стояном Велеградські унійні конгреси, а потім повів її на ще ширші європейські і світові шляхи, головню від часу своєї неволі у царській Росії. Завдяки Митрополитови Шептицькому українська греко-католицька Церква стала предметом зацікавлення, студій і праці з боку католицького латинського Заходу, велике число латинських монахів приймає східний, византійсько-слов'янський обряд, щоби працювати над здійсненням тієї великої ідеї, виразницею якої, від кількох соток літ, стала наша українська зєдинена Церква.

Ось тут чи не найбільш позитивна позиція в білянсі 40-літньої єпископської праці Митрополита Шептицького. Він створив нову добу в історії нашої Церкви, надаючи їй ясну й виразну фізіономію — синтези церковного Сходу й Заходу і воплощення ідеї, за якою тужать усі, що бажать усунення нещасного церковного роздору.

*

А ми духовенство української католицької Церкви, повинні бути своєму Архипастиреві вдячні за те, що дав нам змогу виробити собі ясний, скристалізований світогляд, що навчає нас з вищої точки глядіти на всі складні проблеми нашого церковно-релігійного життя, з точки інтересів Вселенської Католицької Церкви. Митрополит Шептицький не тільки дав своєму духовенству правильне розуміння власної Церкви і її завдань, але він і поширив його світоглядний горизонт.

Коли з розбором Польщі при кінці XVIII. ст. частина української католицької Церкви перейшла під панування Австрії, відразу змінилося положення її духовенства. Його зрівнано з духовенством латинським, кандидати духовного звання могли студіювати на університетах цілої Австрії, навіть у самій столиці монархії. Митрополит Андрей пішов ще далі: він пробив нам вікно в Європу, висилаючи кандидатів духовного звання на студії поза Відень — до Риму, Інсбрука, Фрайбурга, Мінхену й ін. Українське католицьке духовенство вийшло тоді у світ і стрінулось на широких європейських шляхах з сучасною йому ідеологією Західної Католицької Церкви і з її актуальними проблемами, а рівночасно у тих центрах католицької думки стрінулось воно з гарячою тугою за церковним зєднанням, воно побачило, з яким одушевленням для Східної Церкви ставляться всі ті із Західної Церкви, що хочуть для неї працювати, — і воно відразу зрозуміло свою власну ціну, свій питомий тягар і свою роль у майбутній праці над приверненням церковного Зєднання між Сходом і Заходом.

І почався ренесанс нашої церковно-релігійної думки; суть Унії, про яку майже всі забули були, а деякі ще й нині не можуть собі її пригадати, — стала для всіх ясною і несконплікованою проблемою. А ця суть така: Унія — це обєднання у вірі двох віток Вселенської Церкви, східної і західної, під проводом Христового Намісника — Римського Папи. Східна Церква задержує всю свою літургічно-обрядову й дисциплінарну структуру ненарушеною. Апостольський Престол не бажає собі ніякої зміни під цим оглядом, бо унія це єдність у вірі й любові, а не в обряді.

Коли ж наше духовенство у першу чергу покликане до праці над реалізацією унійної ідеї серед незєднаних, то воно — річ ясна — мусіло також зрозуміти, в чім лежить суть тієї Унії. Високодостойний Ювілят перший її зрозумів і перший учить нас її розуміти.

І так прийшло до переставлення наших поглядів на церковну Унію і на церковний незєднаний Схід на інші рейки, рейки, що їх нам вказує сам Апостол. Престол.

Помалу, може навіть занадто помалу, щезає тип українського католицького священика византійсько-слов'янського обряду, який досі католицизм утотожнював з латинством, який судорожно держався усіх тих латинських обрядових форм, що їх стільки в часах слабости нашої Церкви до неї введено, який хотів бачити нашу Церкву як щось посереднє: ні то східне, ні західне. Щезає тип уніята, який наче б то стидався, що належить до східного обряду.

Зате ростуть між тим духовенством одиниці й цілі гурти, які—послушні Апост. Престолови — хотіли б бачити обрядово літургічне життя нашої Церкви у всій його красі й чистоті, і тому змагають до повільного усування з нього всего, що було взяте з латинського обряду, а що незєдинених тільки від Унії відстрашує. Тільки та Унія, що буде одягнена в літургічно-обрядові ризи й величні традиції церковного Сходу, видержить і найтяжчу пробу та стане сильною і трівкою. Обрядові гебридизми — це явище для Унії не лиш небажане, але й у найвищій мірі шкідливе, і кождий, хто в нашій Церкві старається зафіксувати ті латинські наверствування, противиться унійній ідеї, противиться волі Христових Намісників.

Не диво, що обрядові квестії в останніх часах висувуються на чоло всіх наших релігійно-церковних проблем, і хоч у нас, так між Єрархами, як і духовенством, є ще сильні гурти, які бажали б ці квестії відсунути на бік, у тінь, відбираючи їм всяке значіння, — вони стають щораз то більше актуальними і домагаються своєї розв'язки. І будуть розв'язані, бо без позитивної розв'язки тієї важливої проблеми, галицька Унія не стане ніколи міцно на власні ноги.

Впарі з належним розумінням Унії та її істоти — мусіли ми скорегувати і наше відношення до незєдиненого церковного Сходу. Колись незєдинених називали ми схизматиками, але Ап. Престол заборонив цю термінологію, бо вона скриває в собі тільки обиду й ненависть супроти церковного Сходу. Зате поручив він церковний Схід пізнавати, вчитуватись у його величю історію, відгребувати його безцінні скарби. До незєдинених маємо ставитись як до рідних братів — з любов'ю і виrozumілістю. Де треба й де можна, стати в обороні незєдиненої Церкви перед її ворогами. Ненависть, призирство, чи погорда бо всего, що східне і т. зв. православне не промостить нам ніколи дороги до незєдинених і ніколи не дасть нам змоги сповнити наше почесне історичне післанництво.

Митрополит-Ювильят, своїм життям і своєю діяльністю, накреслив нам виразно шляхи, якими маємо йти до наших незєдинених братів, щоби їх привести до церковної єдності.

А шляхами тими, — як це зрештою підкреслює все і всюди Апостольський Престол — що поведуть на церковний Схід і якими приведено наших незєдинених братів до церковної єдності, це пізнавання цього Сходу, любов і виrozumілість.

* * *

Ось маленький нарис ідеології Української Зєднаної Церкви найновіших часів, ідеології її Архипастира, Високодостойного Ювилята. Дай Боже, щоби цю ідеологію засвоїв собі весь загал нашого духовенства як найскорші, бо грядуть події, які можуть нас застати, як уже не раз дотепер, розбитими й не підготованими.

Не пора тепер на якусь ідеологічну диверсію, бо вона буде водою на млин наших ворогів. Усе духовенство з своєю Єпархією на чолі повинно нині, більш ніж колинебудь досі, згуртуватися біля свого Архипастира, Митрополита-Ювилята, для лекшого осягнення своїх ближчих і дальших завдань.

Тільки під прапорами Митрополита Шептицького і в душі його ідеології піднесемо нашу Церкву і Нарід на вищий ступінь, та сповнимо колись наше історичне післанництво.

Редакція.

о. Н. Павлосюк

Quid est veritas?

I.

— Що таке правда?

З таким питанням звернувся кільканадцять віків тому взад римський губернатор Понтій Пилат до Богочоловіка, який стояв перед ним, звязаний шнурами та вкритий ранами від жовнірських нагайок — за голошення саме Правди.

І Богочоловік не відповів нічого.

Не відповів тому, бо Він ніколи не повторявся. Що сказав раз — те лишалося на віки.

Він же вже сказав оноді, що є правда:

— Я є дорога, правда і життя.

Перед римським освіченим патрицієм стояла тепер сама жива Правда: пощож була якась абстрактна дефініція правди?

Се була правда, яка маєстатично прямувала по шляху всесвітнього життя.

Важко було їй не відчути й не запримітити.

То була правда, що вийшла з нутра самого Бога. І сама була Богом.

А Бог це любов — каже натхнений євангелист і богослов Йоан.

Тож знаємо тепер, що таке правда:

Правда — се любов.

Богато тепер спорів і дискусій на тему: де є правда? Яка є правда? Що є правда?

І кожен гурток, кожна групка переконана, що тільки вона знайшла в орбіті безсумнівної правди — і навіть при допомозі кулаків потрапити се доказувати, коли би хтось осмілювався сумніватись.

Правдою називають усе те, до чого звикли.

І коли звикли до упередження, злоби й ненависті — тоді упередження, злоба й ненависть називається правдою!

Прошу вдуматися в се: чоловік з піною на устах доказує правду!

Чоловік з гнівом у серці доказує святість любови!

Та це все тільки тому й діється, що нема любови.

Що із засліплюючих фраз? Що із соток книжкових томів? Що з бундючних маніфестацій?

Віддаймо тут голос великому апостолові світа Павлові: „Коли я говорю мовою людською й ангельською, а любови не маю, то я — лиш дзвін гудячий. Коли я маю дар пророчтва і знаю всі тайни, і маю все знання і всю віру, так що можу гори переставляти, а не маю любови? то я ніщо. І коли я роздам усю маєтність мою і віддам тіло моє на спасення, а любови не маю: нема мені за се ніякої нагороди“ (І. Кор. XIII, 1—3).

Зрозумів так само правду й єпископ із Ротенбургу Павло Кеплер, який написав у своїй книжці про потребу духової радості ось такі слова: „А ми, хоч у вірі розділені, мимо того в Христі злучені... Залишім також уже раз сю взаємну пристрасну боротьбу. Положім їй кінець, бо інакше стане соромом століття. Не досліджуванням і відновлюванням, які лише оливи до огня доливають; не питанням: Хто розпочав? Але словами: ми хочемо залишити! Не тим чином, щоби ми виреклися власної віри й занедбали наші обов'язки, але так, щоби ми ніколи не гордили ближніми у їх вірі і в виконуваних ними обов'язках та їх ніколи не переслідували. Не тоді залишимо сю боротьбу, коли зрештучуємо з наших прав, але тоді, коли не будемо порушувати ніколи прав наших братів та не будемо їх кривдити. Не тоді замовкає боротьба, коли ми у співжитті з іновірцями охолоджуємо нашу релігійну ревність, але коли ми узнаємо релігійну ревність других і їх наслідуюмо. Не тоді, коли толеруємо іновірців, але коли їх любимо“.

Цілком так саморозумів правду і незабутній кардинал Мерсіє.

Мало таких людей на світі, і тому приходить ся їх називати поіменно ще нині.

Пригадується один великий і страшний образ. Це образ останньої переорієнтації цінностей: День Страшного Суду. Чоловік — Правда, що стояв колись перед Пилатом, так яскраво представив нам сей найважливіший в історії вселюдства день:

— Прийдіть до мене всі — скаже Правда — що творили діла милосердя!

— Відійдіть від мене ті, що не творили їх...

Яка ясна, яка проста картина!

Коротко, просто і ясно:

— Ви не творили діл милосердя: не знаю вас!

Діла милосердя — се діла любови.

Що ж допоможе усе красномовство, затрачене людиною для правди, без того основного елементу, що становить есенцію правди — без Любови?

День Страшного Суду буде днем великих парадоксів і несподіванок!

Пурпура і лахман впадуть разом із плечей і розсипляться порохом — і відкриється нутро людини!

Відкриється правда того нутра: гниль душі, що скривалася під шовком і пурпурою — і краса душі, що скривалася під лахманами.

Воістину — се буде день великих парадоксів!

II.

— Віруємо тільки в писаний параграф, писаний канон і писану догму! Писана догма є вистарчаючим забезпеченням вічності — якщо в таку догму справді вірується.

Ось „credo“ сучасної людини, що звикла дивитися собі лише під ноги й через те давно затратила перспективу.

Що ж таке догма?

Догма — се определення правди.

Догма в житті духовім це так, як аксіома в математиці.

Шпіраго порівнює догму з бар'єрою, установленою над пропастью: вона не перешкоджує ходити, лиш охоронює від упадку в пропасть.

Догма — се той мур, що забезпечує правду.

Але вона також і зобов'язує до правди!

Тому, коли хтось будує мур довкруги своєї оселі лише на те, щоби за тим муром самому уподібнитись до бездушного каменя — то він не зрозумів завдання своєї праці.

І не на те існує догма, щоби засклепити собою правду, лише, щоби відкрити їй свободний хід у гушавину сірого життя!

Вдивляємось у догму сьогодишнього людства — і не знаходимо того ядра, без якого догма не має змісту: у своїй скаменілості вона нагадує залізо-бетон нинішньої доби, що не розуміє тих, хто не йде по його лінії!

Якжеж звідсі далеко до Любови — сеї самотньої дійсної правди у світі й поза ним!

Був час, коли людина в ім'я догми підносила руку на брата.

То був не лиш парадокс, але то був найбільший абсурд, до якого взагалі може дійти людина, коли другорядну річ поставить на місце першорядної.

Та коли дивимось на сьогоднішню людину, то бачимо, що вона ще не дуже віддалилася від свого прототипу.

Бо ж вона щаслива, що вірить у писану догму, забуваючи, що писана догма — се мертва догма, а живою вона стає щойно в серці людини!

Яка ціль нашого життя?

Слава, честь Божа?

Та правдива честь можлива лише там, де є сама правда. І коли я кажу, що Бога люблю, котрого не бачу, а ближнього не люблю, котрого бачу — тоді я, по словам Євангелії, лож є! А коли я — лож, тоді й та честь, яку я оказую Богові, рівнож лож є! Бо не може лихе дерево приносити добрих овочів, як се стверджує сам Ісус Христос.

Колиж я приношу ложну честь Богові, то чи не засуджую себе тим самим на загибель, ще заки почую карний вирок на Останньому Суді?

Щож допоможуть мені писані параграфи, догми і канони?

„Бож се річ певна, каже славний Тома Кемпійський, що на Страшному Суді не питатимуть нас, які ми книжки прочитали, лише як ми жили“¹⁾

„Коли я всю віру маю“, каже великий Апостол світа. Себто, коли також і всі догми знаю, в яких та „вся“ віра зафіксована.

А однак — без любови нічого мені се не допоможе. Навпаки: тому саме, що я знав усі догми, а в слід за тим і знав також, що фундаментом усіх догм є Любов, і не мав тієї любови — сі догми будуть свідками проти мене!

Бо лекше прийти до дізнання догми, як до почуття обов'язку любови.

О, Любов, — це щось зовсім особливе!

Любов — це самотнє порушення людської душі, яке не родиться з рації. Природа правдивої любови, каже митрополит Андрій Шептицький в одному з своїх викладів аскетички²⁾, є наскрізь іраціональна, стихійна. Кінцева височина, чи краще, сказати б, есенція правдивої любови, — продовжує далі сей світлий митрополит, — се така іраціональність, яка переростає спроможність нашого нормального розуміння; се певного роду духове божевілля. Незрівняний взір такої іраціональності, що виросла з безмежної любови до

¹⁾ Насл. Хр. І. Кн. Гл. 3.

²⁾ 4-го лютого 1933. року в митропол. пал.

людської душі, дав сам Єдинородний Син Божий, який з неба кинувся до пекла — щоби лиш рятувати душу...

Сила, глибина і велич тієї любови залишиться на віки Божою таємницею.

Шлях до любови лежить через жертву — се фундаментальна аксіома всієї теології і філософії. Бо „нема більшої любови від тої, як душу свою віддати за ближнього“, каже Христос.

Віддати душу за ближнього значить не лише віддати життя, але також так упорядкувати своє життя, щоби воно постійно служило другому, щоби воно постійно приносило себе в жертву за добро ближнього. Віддати свою душу за ближнього се не лиш віддати її в одній хвилі — але також віддати її послідовно й систематично через ціле життя за добро соток і тисячів ближніх...

Трагедія диявола не в тому, що він не знає догм, або не має віри: лише в тому, що він не має любови — сього основного імпульсу до добрих діл, без яких не лише догма, але й сама віра мертва є!

Подібно й трагедія світа лежить не в тому, що він не має віри, але в тому, що він не має любови, що всі його сьогоднішні кличі — це кличі ненависті: конфесіональної, національної, партійної, класової! Світ лише тому віру й відкидає, що вона не достроюється до його психологічного наставлення, опертого о ненависть.

Ось тут саме криється причина також сьогочасного атеїзму: бо і якже світ може прийняти віру в Бога, який є Любовю, коли світ хоче, щоби його Богом була — ненависть?

Тому скаже Христос на Останньому Суді до чоловіко-ненависників:

— Ви не прийняли Із любовю меншого брата могого — то й Мене не прийняли.

Сьогоднішня людина із здивуванням запитує: хтож є наш ближній? Хтож може бути ближчим для нас від того, що є до нашого вподобання близький?

Попросту: наш ближній се той, що нам подобається!

І колиб на цілій земській кулі знайшлося тільки дві або три особи, які мали би щастя нам подобатися — то лише стільки й ближніх ми мали б.

І чиж не варто було поставити перед таким розумним і второпним чоловіком, як Понтій Пилат, того Чудака, що проповідував любов не лише до приятеля, але й до ворога?

Якже може ворог подобатися?

А не хочуть зрозуміти, що якраз на те і заповідь любови ворога — щоби його ворожість розброїти, і щоби з ворога не-ворога зробити!

А не хочуть зрозуміти, що Любов — се така сила, що чуда чинить! Що вона була найбільшою потугою у всіх віках історії, і такою самою залишиться навіки!

Ось чому натхнений Євангелист відважується Любовю назвати самого Бога!

А мій ближній — се кожен, хто має мою подобу.

А ся подoba — се образ і подoba самого Бога.

Колиж Бог се Любов — а ми образом тої Любови, тому любов повинна бути найпершою і найголовнішою ознакою нашого індивідуального і збірного життя; вона повинна бути найголовнішою підставою того життя і найзамітнішою його окрасою!

Ось так, лише Любов є одинокою Правдою життя. Все инше є лише імітацією тієї правди, або її запереченням.

Маймо ж стільки чесноти і мужности, щоби не присвоювати виключно собі монополію на правду.

Тоді ми значно ближче будемо до Правди.

І не питаймо абстрактно:

— Де правда?

Лише конкретно:

— Де любов?

Мср. Роман Дурбак

Митрополича діяльність Льва Кишки

(1713—1728)

Монографічний нарис.

(Продовження)

РОЗДІЛ III.

Супрасль.

Митрополит Лев Кишка направду не був ворогом Василян. Перед обняттям митрополичого уряду він був навіть приятелем і оборонцем прав Василянського Чину. Те, що тут і там натрапляв на неприхильність і спротив з боку Василян, не доказує ще, що митрополит був здецидованим ворогом Василян, як цього бажали б незєдинені (російські) історики¹⁾. Бувший довголітний протоархимандрит, Л. Кишка не міг нагло перемінитися в ворога для своєї монастирської братії. Як деколи й мав яку суперечку з Чином, то тільки тоді, коли Василяни виломлювалися зпід церковної карности, або коли свої права та привілеї старалися за широко інтерпретувати.

¹⁾ Петровъ Н., *op. cit.*, XI, 1870, стор. 402.

Доказом цього, що митрополит Кишка не вів умисно спорів з Василіянами, та навіть любив цей Чин, якого протоархимандритом був через десять літ¹⁾, хай буде також спеціальна журба та опіка, якою обнимав василіянські монастирі перед і по вступленні на митрополичий трон. Передусім аж дивно заповідливо опікувався митрополит Кишка василіянським монастирем в Супраслі. Тому перейдімо коротко історію митрополичої опіки над супрасльським монастирем.

Наслідником супрасльського архимандрита Фльоріяна Ланевського вибрано в р. 1709 Льва Кишку, тодішнього протоархимандрита Василіянського Чину. Він перетривав на становищі супрасльського архимандрита до кінця свого життя, ни загальне бажання супрасльських Василіян²⁾. Часи володіння Льва Кишки супрасльською архимандрією — це часи найбільшого і найбуйнішого розквіту тієї архимандрії. Цілою душею і всіми силами, через ціле життя, працював Л. Кишка для піднесення супрасльської архимандрії. Застановімся коротко над тим, що і скільки зробив Кишка для Супрасля, бо не задарно мав він серед супрасльської монастирської братії таку велику пошану і вдячність.

Вже на початку обняття опікунчої влади над супрасльською архимандрією, бо 29 листопада 1709 р., прохає Кишка в короля помочі проти наїздів Карла Ходкевича, виленьського старости, на монастирські добра; король покарав останнього гривною в сумі 10.000 зл. п. Коли ж розлючений Ходкевич напав на монастирські посілости, Хоростково і Пужичі та задержав їх при собі разом з документами, — Кишка виготовив протест до варшавської нунціятури. Нунцій приказав Ходкевичеві звернути сейчас заборані добра й документи супрасльському монастиреві³⁾.

Найбільшу увагу звертав архимандрит Л. Кишка на друкарню супрасльського монастиря, яка у тому часі була в занепаді. Цю друкарню відкрито в Вильні ще за часів митрополита Кипріяна Жоховського, около 1687—1690 рр., коли то, не знати з якої причини, перенесено її з Вильна до Супрасля. Около р. 1697-го виленьський монастир упімнувся в митрополита Льва Шлюбич-Заленського, щоби він звернув йому цю типографію. Тоді митрополит Заленський припоручив Л. Кишці, тодішньому виленьському проповідникові — зайнятися перевозом типографічних частей з Супрасля до Вильна, але до того не дійшло, бо супрасльський монастир заплатив за друкарню і полишив її в себе⁴⁾. Від того часу ця друкарня

¹⁾ Від р. 1703 до 1713, гляди: Петровъ, *op. cit.*, том V, 1870, ст. 453.

²⁾ Копія рукоп. Л. К., ст. 74; Описаніє док. арх. зап. ун. митр. стор. 20, № 1123.

³⁾ Археографическій сборникъ документовъ относящихся къ исторіи сѣверо-западной Руси, том IX, Вильно 1870. стор. 316.

⁴⁾ Ibidem, стор. 310—311; Вѣстникъ юго-зап. и зап. Рос., 1870, IV, 2, стор. 26.

була через довгі роки в занепаді, а навіть її було закрито, бо ледви животіла, Тоді то, в р. 1709, звернувся Л. Кишка до дороля Августа II. з проханням, щоби він видав привілей на відкриття супрасльської типографії (друкарні), яка печатала б книжки латинські, українські й польські, щоби в такий спосіб двигнути її з занепаду і матеріяльно її забезпечити. В році 1710 супрасльський монастир одержав гарячково вижиданий королівський привілей; тоді Л. Кишка звернувся до Конгрегації для поширення віри з проханням — потвердити королівський привілей на заложення друкарні й на печатання книжок у трьох мовах. В році 1713, 13. березня, потвердила згадана Конгрегація королівський привілей на заложення друкарні з одним лиш застереженням, а саме, щоби книжки, які мали б друкуватися в супрасльській друкарні, переглядали вчені мужи та папський нунцій в Варшаві („...ea tamen conditione ac lege, ut omnia in eadem typographia imprimenda ante impressionem operosis doctisque viris revideantur ac successione per dominum nuntium pro tempore eiusdem regni approbentur et non alias, nec non alio modo...”)¹) В такий спосіб, завдяки Л. Кишці, оживилася супрасльська друкарня, яка незабаром сталася знаною й славною в цілому литовському князівстві.

Л. Кишка, як архимандрит супрасльського монастиря, причинився також багато до добробуту й збагачення цього монастиря. Ось у році 1711 сторобинський (жидівський) кагал жертвував Кишці й монастиреві вексель на 60 битих таларів²). В році 1717, 6. травня, в Супраслі, між Кишкою (тоді вже митрополитом) з одної, а Михайлом Курженецьким, більським підкоморим з другої сторони уложився контракт купна („...stanął kontrakt o nabycie wiecznością...“) дібр Страблі за 85.000 зл. п. з правом патронату останнього³). В тому також часі казав Кишка вибудувати в Супраслі фабрику паперу, так конче потрібного для друкарні⁴). В році 1720 відбувся провінціональний Собор у Замості, на яким, між іншим, постановлено, для викорінення різнообразности в богослуженнях, посправлювати літургічні книги (передусім „служебники“), представити їх Апостольській Столиці до апробати та вкінці видати їх друком і продавати для вжитку уніятських церков. Літургічні книги справді поправлено і друковано їх саме в супрасльській друкарні, а не деінде. Не трудно догадатися, чому: та ж митроп. Кишка був і тоді супрасльським архимандритом.

Значіння супрасльської друкарні від того часу сильно зростає; літургічні книги друкуються виключно у цій друкарні

¹) Археограф. соборникъ докум..., том IX, стор. 316—317.

²) Ibidem, стор. 316.

³) Ibidem, стор. 317.

⁴) Вѣстникъ юго-зап. и зап. Рос., 1867, VI, 2, стор. 132.

продовж цілого XVIII-го століття. Та заки митр. Кишка приступив до печатання літургічних книг, старався насамперед увільнити супрасльську друкарню зпід впливів і залежності типографії краківської академії. Та академія виробила собі свого часу (коли точно — не знаємо) право контролювати діяльність супрасльської друкарні, а точніше: без одобрення тієї академії не можна було в Супраслі печатати книжок математичних (?) і календарів. Багато часу минуло, доки справа супрасльської друкарні не прибрала щасливого обороту. А саме аж 25. липня 1721 року одержав Кишка декрет від варшавської нунціятури, силою якого супрасльська друкарня звільнялася від залежності типографії краківської академії раз на все. В листі до нунція Василяни узасаднювали своє прохання в такий спосіб: по перше — супрасльську друкарню заложено за згодою короля, по друге — монастир в Супраслі не належить до краківської єпархії та є іншого (грецького) обряду, то ж в який спосіб краківська академія може виконувати юрисдикцію на чужій території? „*Monasterium Suprasliense tam ratione diversi ritus, quam dioecesis non subsit iurisdictioni ordinariae Cracoviensi...*“¹⁾.

Увільнена — завдяки митр. Кишці — зпід залежності супрасльська друкарня могла вже свобідніше братися до печатання справлених літургічних книг, а через їх продажу піднестися врешті матеріально. І справді так сталося. Митрополит Кишка, по думці рішень Замойського собору, наказав у супрасльській типографії і на її кошт випечатати літургічні книги в числі 10.000 примірників для вжитку уніятських церков і поручав їх по досить дорогій ціні продавати²⁾. За продані літургічні та інші книги друкарня одержала около 628.000 зл. п., досить поважну грошову суму. За часть тієї суми поручив митр. Кишка побудувати в червні 1721 року митрополичий дім у Варшаві і при ньому церкву. Кошти будови виносили около 470.000 зл. п., то ж лишилося ще до диспозиції 130.000 зл. п. Ці гроші, за згодою митрополита, пожертвовано супрасльському монастиреві, де незадовго їх використано: 40.000 зл. п. зужити на побудування нових монастирських будинків і на напаву старих, а 90.000 зл. п. решти віддано Михайлові Курженицькому як заплату за його маєтність Страблі. А він, прийнявши гроші, посилився в супрасльському монастирі і там також вмер, прибравши імя Мартиніяна. З його маєтку (Страблі), відкупленого від нього митрополитом Кишкою, творить митрополит запис супрасльському монастиреві в тій цілі, щоб монастир з частини страбельських дібр удержував при варшавській митрополичій резиденції двох священників-Василіян і одного братчика-черця,

¹⁾ Археограф. соборникъ докум..., том IX. стор. 318—319.

²⁾ Ibidem, стор. 323; гляди — індекс випечатаних книжок у Супраслі ibidem, стор. 460. Б.

усіх трьох з Супрасля, а таксамо усіх тих, що будуть митрополитом приділені до обслуги в свійій уніяцькій парохії в Варшаві. Обовязком варшавських черців було — обслуговувати всіх мешкаючих, або хвилево перебуваючих в Варшаві уніятів (тобто: відправляти Службу Божу, сповідати, виголошувати проповіді і т. д.), а крім того стерегти пильно інтересів уніяцької Церкви при варшавській нунціятурі і в королівських судах, „асесорських“ і „реляційних“¹⁾. В такий спосіб, за старанням митрополита супрасльський монастир позискав наче свою філію в Варшаві²⁾.

За велику ласку, яку митрополит Кишка зробив супрасльському монастиреві, вважали супрасльські черці те, що завдяки його старанням одержали вони декрет Конгрегації для поширення віри (з 18. лютого 1716 р.), на підставі якого черці того монастиря мали право на випадок смерті свого архимандрита вибирати зпоміж своєї братії адміністратора архимандрії³⁾. З того супрасльські черці дуже раділи та з великою вдячністю згадували митр. Кишку, як свого великого добродія.

Наприкінці наведемо панегіричний уривок одного з бувших супрасльських черців, в якому добродушний автор ось так представляє багатовартісну діяльність митрополита на становищі супрасльського архимандрита: „...Szczęśliwą się widzi Prześwieatna Pustyni Supraślska, że w niej y Król zwierząt rezyduje, pod którego rządem fortis et cervorum Duce Leone Exercitus, do którego Świętey jaskini manente in Leone Domino non appropriat flagellum; rugiente autem Leone quis non pavebit! Któryeś przydał ozdoby w erekcyey fabryki klasztorney, w wystawionej Drukarni, w wydaniu ksiąg na całą Prowincyą do obrządku Cerkwi S. należących; a iako Divinus Leo Divina meditaris, prowentów tamtego mieysca osadzając, a drugich z oney świętey Laury pro Laurea Sapientia ad exterās Nationes wysyłając. Kto nie widział pustyni Cades, w której Pan przez lat czterdzieście exercytował w służbie swoiey lud hebrajski, niech bliżej idzie do Supraśla, a tam znajdzie po lat pięćdziesiąt starych zakonników, którzy od młodzięczych lat przyszli do łabędziey starości, exercitatissimi ad bellum Domini, z którymi in antro requiescit Leo...“⁴⁾. З цього довідуємося, що супрасльські черці вельми почитали митрополита не лише за те, що за його старанням віджила та піднеслася супрасльська друкарня, але також і за те, що він дбав про освіту черців, висилаючи їх навіть на заграничні студії!

¹⁾ З бібліотеки ім. Оссолінських у Львові, відділ рукописів Др. А Чоловського, сигн. 43/II, стор. 117—120.

²⁾ Тепер — православна „успенська“ церква, гляди — Батюшковъ, Вѣлоруссія и Литва, „примѣчанія“, стор. 86.

³⁾ Археограф. сборникъ докум., IX, стор. 317.

⁴⁾ Zankiewicz D., op. cit., передмова, без пагин.

Поданий перебіг діяльності митрополита Кишки на становищі супрасьльськодо архимандрита хай буде новим доказом на те, що не ворогом він був для Василян, але їх щирим приятелем і добродієм. Коли ж трапилося, що деколи й мав там яку суперечку з властями Чину, то тільки добро рідної Церкви мав він перед очима. (Продовження буде).

Хроніка Струсова теребовельського повіту.

Містечко Струсів заложене в XVI. віці панами, що звалися „Струсі“, яких нащадки ще до нині живуть у Варшаві та в р. 1927 навідалися були до Струсова, щоби тут засягнути інформацій про своїх предків, бо і в них була родова традиція про Струсів в Галичині.

В однім польським виданні читав я, що Струсів був колись містечком сильно укріпленим мурами, а власники Струсова удержували сильне військо для оборони перед Татарами. Ріка Серет окружає Струсів з трьох боків, а четвертий бік був обмурований і від північного заходу находилася брама. Ще й до нині часть містечка зоветься „За брамою“. Фундаменти мурів я сам ще бачив перед 40 літами. Струсів знаний був, пише автор тої книжки, з виробу цибухів. Ще до нині живе рід Цибушників в Струсові й Варваринцях. Через Струсів пливе ріка Серет, яка пливе з Тернополя, а в Струсові вється так вужовато, що обливає ціле містечко.

На схід від Струсова, на горах, що навкруги його вінцем оточують, є давній монастир ОО. Василян, нині в руках латинського пароха, бо цісар Йосиф II. передав той монастир латинникам і вони його взяли в посідання в р. 1795. До того року латинники не мали свого костела. Коли я прийшов до Струсова в р. 1884. як сотруди́ник, то питав я найстаршого латинника Івана Ситника, що мав яких — 60 літ (ур. 1820 р.), чи його батько не оповідав йому, де був костел, то він не вмів подати місця. Був вправді один Дім Божий в парку (я його памятаю), але то був для соцініян, бо давні власники були соцініянами і їх служба також соцініянська. Решта мешканців були самі греко-католики, (а нині 1200 латинників, а 700 греко-католиків). Коли прийшли Василяни в ті сторони, точно не знати. Львівський крилошанин, археолог о. Ант. Петрушевич подав у своїх записках, що один з монахів вижолобив в камені печеру в 1590 р. На середині печери поставив кам'яний стіл — престол, який можна було обійти, а на

престолі кам'яні рами, де переховувалася Пресв. Евхаристія. То була каплиця на відправу Сл. Божої. Вона є до нині, а від тої каплиці тягнувся підземний хід — після деяких аж до Теремовлі (5 кілометрів), а після других тільки до замку в полудневім напрямку. Я пробував іти кілька кроків тим ходом, але вже каміння повалилося і хідник забило. Про той замок напишу пізніше, там був схов у часи нападів. Над печерою монахи побудували монастир, який однак в р. 1893 погорів. Але головні мури лишилися і кулиста копула, трохи зреставрована, яка все гарно виглядає, положена на горі на тлі оточуючих лісів. Василіянські добра поділили поміж парохів Струсова, Налужа і Микулинців, і ті поля зовуться до нині „Базилянська“, а город у лісі називається „Księże wrót“, що їх тепер уживає латинський парох. Василіянські дзвони забрали латинники до нового костела, написи на них словянські. Забули Василіяни застерегти собі монастир і дзвони, як латинники побудують новий костел.

(Дальше буде).

о. Теодор Цегельський.

~~~~~

о. Г. Костельник

Гріх проти Св. Духа

I

Традиційні поняття

Хто вміє умом висуватися поза традиційні шляхи, той легко помітить, що наука теологів про гріхи проти Св. Духа не є в гармонії з тим, що в Євангелії Ісус Христос каже про „гріх — хулу — слово проти Св. Духа“. Ісус говорить тільки про один гріх проти Св. Духа, теологи говорять про більше (шість після традиційного поділу) гріхів проти Св. Духа.

Гріхи проти Св. Духа, як це знаємо з катихизму, є оці: 1) надмірна надія на божє милосердя, 2) безнадійність на божє милосердя; 3) противлення пізнаній правді християнської віри, 4) завидування ближньому божої ласки, 5) закам'янілість на спасенні упійнення, 6) нерозкаяність аж до смерті.

Noldin каже: „Ясно, що ті гріхи не є виведені зі слів Христа; що більше: між ними нема ні одного, що був би тотожний з гріхом проти Св. Духа, про котрий говорить Христос. Та вони називаються гріхами проти Св. Духа,

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

бо якимсь особливим способом противляться Св. Духові¹⁾. Тому теологи й примушені окремо писати про гріх проти Св. Духа „після Св. Письма“ та про гріхи проти Св. Духа „після науки теологів“. Значить, нема згоди між Євангелією і наукою теологів.

* * *

Noldin пише про гріх проти Св. Духа після св. Письма, як слідує:

„Про гріх проти Св. Духа говорить сам Христос Господь, навчаючи, що він не відпускається: „А хто скаже слово проти Святого Духа, не відпуститься йому ні в цьому віці, ні в будучому“.

а) Назвою „гріх проти Св. Духа“ Христос Господь означає той гріх фарисеїв, що вони вигнання демонів, зроблене силою Бога, хоч пізнали ту силу, з ненависти та злоби приписували демонів, нечистому духові. Отже гріх проти Св. Духа сповняється тоді, коли наглядні божі діла, що їх Св. Дух робить для утвердження віри або для навернення грішників, зі злоби серця приписується демонів.

а) Той гріх називається гріхом проти Св. Духа, тому що він походить з ненависти та злоби і особливим способом проти божої доброти поповнюється, а доброта Св. Духові приписується; як також тому, що той гріх приписує діяволові діла Св. Духа, якими є чуда.

б) Отже гріх проти Св. Духа по вказівках Господа не є якийсь-такий гріх, щоякимсь спеціальним способом проти Св. Духа поповнюється, тільки єдино той вгорі описаний, коли зі злоби серця демонів приписується наглядні божі діла. В наших часах подібний гріх поповнюють ті, що чудесні діла, які діються наглядною божою силою для навернення грішників, зі злоби серця приписують не Богові, але силам природи.

в) Не каже (Христос), що той гріх не може бути відпущений, бо він є відпускаємий, але в дійсності ніколи не відпускається: „не відпуститься“. А це каже (Христос), або тому, що передбачує, що ті, котрі той гріх поповнятимуть, ніколи не покаються, або тому, що Бог за кару за таку злобу постановив не давати їм настільки ласки, щоб навернулися“.

Дальше пише Noldin про гріхи проти Св. Духа після науки теологів:

„1. Якийнебудь тяжкий гріх може називатися гріхом проти Св. Духа, оскільки він протиставиться святості, якої автором є Святий Дух. Тою назвою можуть називатися також деякі спеціальні гріхи, що особливим способом проти Святого Духа поповнюються, як а) хул а проти Пресв. Тройці, а осо-

¹⁾ Noldin: De principiis theologiae moralis, Oeniponte 1925. Стор. 344.

бливо проти особи Святого Духа; б) окончна нерозкаяність, що є добровільним відступленням від Бога, з постановою залишитися в грісі аж до смерті та вперто противитися діянням правди й ласки; в) якийнебудь гріх, сповнений з виразної злоби, себто з добровільною погордою Бога та його найвищої влади.

2. З різних місць у творах св. Августина, де він говорить про наведені вгорі Господні слова, схолястики (*post Petrum Lombardum et Alexandrum Halensem*) начисляють шість гріхів проти Святого Духа: а) *praesumptio*; б) *desperatio*; в) *agnitae veritatis impugnatio*; д) *invidientia fraternae gratiae*; е) *obstinatio*; ф) *impoenitentia*.

3. Гріхи проти Св. Духа називаються невідпускаємі: але тих шість гріхів тільки в тому значінні можуть називатися невідпускаємі, що рідко відпускаються, а це не тому, що Бог не хоче їх відпустити, тільки тому, що людина, задля закамєності серця і засліплення духа, рідко коли може розположитися до покаяння¹.

Дальше Noldin пише, що властиво по думці схолястиків є тільки один гріх проти Св. Духа — окончна нерозкаяність, та що той гріх не тому не відпускається, що Бог не хоче його відпустити, тільки тому, що природа того гріха така, що вперто противиться діянню божої ласки, а „*Deus nolentem non iustificat*“¹).

Ще наведемо, як пояснює природу шістьох гріхів проти Св. Духа наша Етика від Щекліка — Дорожинського: „До тих гріхів відносяться слова Христові, що „не отпуститися єму ні в сей вік, ні в будущий“ (Мат. 12, 32), не для того, неначе би Господь Бог не хотів тих гріхів вже ніколи відпустити, але понеже до змиття вини гріховної і спасення треба співділання зі сторони чоловіка, а іменно покути, а гріхи ті містять у собі погорду і відкинення всього, що могло би потягнути чоловіка до навернення. Через ті гріхи чоловік сам відтрчує Бога від себе, попадає з гріха в гріх, аж накінець сходить на саме дно пропасти, коли вмирає; час проби і навернення минув з хвилиною смерті, а вічне осудження мусить приписати своїй злобі, а не недостаткові божого милосердя“.

II

Гріхи, противні покаянню

Як з наведених пояснень видно, т. зв. гріхи проти Св. Духа зібрані й обдумані на тій, виключно психологічній, підставі, що вони противляться покаянню. Але навіть під тим поглядом вони не є глибше обдумані, ані

¹) Тамже. Стор. 342—344.

вповні льогічно зібрані. Оскільки вони групуються довкруги нерозкаяности, то тільки супонують її, але психольогічно не умотивовують її. Хто нині має забагато або замало надії на божє милосердя, хто нині вперто не слухає спасєнних напїмнєнь, хто не кається, той завтра може покаятися, як це зробив блудний син. А завидування божої ласки ближньому (зрештою рїдкий гріх) взагалі не підходить під поняття нерозкаяности і вповні належить до гріха зависти, що його вичисляємо між головними гріхами, отже пощо його ще й тут вичисляти?

Покаянню противиться кожний грішний наліг, бо витворює таку диспозицію в душі, яка сама собою тягне людину до дальшого гріха, ослаблює волю й совість, скріплює й розпалює пристрасти, отже утруднює покаяння, а ще більше поправу. Все таки душа може боротися проти свого налогу. Автори, що укладали „шість гріхів проти Св. Духа“, зважали на те, щоб вибрати тільки такі грішні налоги, де вже згори виключається такі психичні мотиви, що працювали би для покаяння: де закамєніла легкодушність, закамєніла безнадійність, закамєніла нерозкаяність аж до смерті. Ті гріхи власно тільки тоді підходять під Христові слова „не відпуститься йому“, коли вони так дуже закамєнілі, що тривають аж до самої смерті. Алеж при таких умовинах кожний кождїський тяжкий гріх, хоч це буде тільки конкретний гріх, а не грішний наліг, „не відпуститься йому“. То невже всі тяжкі гріхи треба би зачислити до гріхів проти Св. Духа? Коли так, то нема потреби відрїзняти якісь спеціальні гріхи проти Св. Духа.

Покаянню можуть противитися не тільки гріховне поневолення душі та насолода в гріхах, але також нагоди до гріха, яких годі позбутися, а навіть страх та стид, — особливо, коли маємо на думці покаяння в сповїдї. Безнадійність на божє милосердя може походити також з хоробливої скрупулятності. Невже дійсно такі типи нерозкаяння підходять під те найстрашніше слово Христа, яке він висказав про гріх проти Св. Духа?

Нї! Т. зв. шість гріхів проти Св. Духа цілком не підходять під поняття гріха проти Св. Духа, що про нього Христос говорить. Це помилка теологів, що своє власне психольогічне роздумування підсунули під Христове поняття гріха проти Св. Духа. Між тими гріхами навіть нема хули на Св. Духа, яку Христос виразно згадує, нема названого ані такого психольогічного кореня, з котрого походила би хула на Св. Духа.

Щож робити? Чи тягнути дальше ту традиційну схему „шістьох гріхів проти Св. Духа“ під їх зовсім невластивою назвою? Рїшуче нї! З традицією не легко зірвати цілком,

та конче треба усунути ту страшну назву „шість гріхів проти Св. Духа“, і заступити її назвою: „Гріхи, протинні покаянню“.

Воно цілком непедагогічно наводити аж шість найстрашніших гріхів, що „не відпускаються“, а потім, таки зараз, пояснювати, що ті гріхи так само можуть бути відпущені, як кожний інший гріх — хіба, щоб хтось помер у тих гріхах.

* * *

При цій нагоді мусимо завважити, що традиційні схеми гріхів, яких вивчаємо наших дітей, не дуже відповідають нашому знанню психології та нашим часам. Так нпр. кажемо дітям меморувати 9 чужих гріхів, хоч вповні вистарчило би сказати, що т. зв. чужий гріх це такий, коли якимсь способом беремо участь у грісі іншої особи. Для ілюстрації вистарчило б навести декілька різних способів, а не щоб силуватися вичислити всі можливі випадки (яких „9 чужих гріхів“ також не вичерпують). Зате в традиційних схемах ніде нема названого справжнього гріха проти Св. Духа; нема вичислених гріхів, що противляться „божим“ чеснотам, а в наших часах це дуже поширені гріхи: безбожність, хула і проклони, ненависть всього, що боже й Христове; нема найзвичайніших гріхів, як невідчужність, крадіж, ошуканство, обмова, кривоприсяга.

III

Гріх проти Св. Духа

Ісус Христос говорить тільки про один гріх проти Св. Духа. Щоб усталити той гріх, мусимо проаналізувати текст, що то з ним у звязку Христос говорить про гріх проти Св. Духа.

„Тоді привели до нього біснуватого, сліпого й німого; і уздоровив його так, що німий проговорив і прозрів. І дивувалися всі люди і говорили: Чи цей не є син Давида?“

А фарисеї сказали: Цей не виганяє бісів, як тільки через Велзевула, князя диявольського. І знаючи їх думки, сказав їм: Кожде царство, розділене в собі, пустіє, і кожне місто або дім, розділений у собі, не встоїться. І коли сатана сатану виганяє, він розділився в собі: якжеж устоїться його царство? І коли я через Велзевула виганяю бісів, то ваші сини через кого виганяють? Тому вони будуть вам суддями. А коли я духом божим виганяю бісів, то оце прийшло на вас царство боже. Або як може хтось увійти в дім сильного та посудити його розграбити, коли перше не зв'яже сильного, і тоді дім його ограбить? Хто не зі мною, той проти мене; і хто не

збирає зі мною, розтрачує. Тому кажу вам: Кожний гріх і хула відпуститься людям; а хула проти Духа не відпуститься. І коли хтось скаже проти Сина Чоловічого, відпуститься йому; а хто скаже слово проти Святого Духа, не відпуститься йому ні в цьому віці, ні в другому". Мат. 12, 24—32; Марк. 3, 28; Лук. 12, 10.

Заналізуймо той текст щоб дійти до висновку, що таке гріх проти Св. Духа? 1) Ісус відносить той гріх до фарисеїв, що від безпосередніх свідків чули про наглядне Христове чудо; загал людей признавав те чудо за божє діло, а фарисеї говорили, що Ісус виганяє бісів через діявольського князя. 2) Ісус розвиває вичерпуючий доказ, що думка фарисеїв абсурдна. 3) Фарисеї всетаки встоюються при тій своїй думці та ще й агітують нею.

Психологічна непростимість, неусуваємість того гріха фарисеїв тут зовсім ясно виступає. Фарисеїв не переконує, не відкриває їм очей ані певно доказане наглядне чудо, ані зведення їх думки до наглядного абсурду. Це найсильніші докази, які тільки можливі. То що ж зможе вирвати фарисеїв з їх упірного ворогування з Христом? Що їм зможе відкрити очі на божу правду-яка в Христі? Вже ніщо! Всі можливі інстанції вже вичерпані. Хіба тільки надзвичайна божа благодать могла би розбити закаменілу душу фарисеїв.

Але 4) фарисеї при своїй впертості, щоб при ній удержатися, роблять такий жакливий гріх, що Бога мусить так боліти, як нас, людей, гріхи, що кличуть до неба за пімстою. Найбільшу божу любов, з якої родилися чудесні Христові уздоровлення, фарисеї не зжахнулися так зневажати й обезславлювати, що її чудесні діла явно приписують діяволі. Отже вони начеб убивали Бога, а діавола назначувати як володаря, автора божих діл. Чи для таких переворотних душ Бог буде давати надзвичайну благодать, щоб вони прозріли та покалися? Тоді Бог порушив би весь моральний порядок, тоді зникла би всяка справедливість. Отже той гріх фарисеїв також зі сторони Бога залишається на завсіди непростимий, а властиво такий, що „не відпуститься їм“.

5) Якби то в фарисеїв була якась елементарна недостача духа (брак освіти, брак релігійного виховання), то Бог мав би підставу змилосердитись над ними і дати їм таку надзвичайну ласку, щоб розбила їх духову структуру та уможливила їм покаяння. Але фарисеї й книжники були освіченими людьми й вихованими в релігії, яка творила історичну і психологічну підбудову для прийняття Ісуса Христа; вони були „недалекі від царства божого“.

Прийняття дальших, глибших божих правд завсіди сполучене з якимись невигодами, труднощами; треба позбутися

своїх дорогих, освячених урвань, відкинути їх, як коли раб скидає з себе свій старий, замалий панцир, щоб поріс на ньому новий, більший. Коли жидівське простолюддя могло перерости труднощі, що були сполучені з прийняттям Ісуса Христа, то для фарисеїв і книжників це повинно було би бути ще лекше. Щож таке було в їх душі, що непоборно противилося прийняттю Ісуса Христа?

6) Савло — Павло також був фарисей і переслідував божу церкву. Його Ісус насильно вирвав з табору своїх ворогів, показався йому з неба, своєю надзвичайною ласкою розторожив його вперте засліплення. Якже це? Савло був ще молодий, отже духово ще вповні незрілий. Але ще важніше було те, що Савло, як про те заключаємо з його наскрізь жертвенної служби для Христа, цілком певно не ненавидів Христа задля своєї зарозумілості, тільки задля своєї ревності для батьківських передань. Він мабуть і сам від себе був би навернувся до Христа, колиб мав більше досвіду і знання Христової правди. Тому його гріх не був непростимий, невилікувальний.

Фарисеї й книжники, до котрих Ісус відносив гріх проти Св. Духа, мусіли бути в душі неподібні до Савла-Павла („*si duo faciunt idem, non est idem*“). Вони були себелюбні, зарозумілі в справах божих, уважали себе за непомильних знавців божих тайн, не могли собі ані подумати, щоб обіцяний Христос прийшов у якомусь інакшому стилі, ніж вони собі уявляли його, бо це ображувало їх зарозумілість. Саме та зарозумілість у божих справах творить властивий корінь непростимості гріха проти Св. Духа. Якжеж фарисеї могли би покаятися, коли в своєму грісі не бачили гріха, але власне похвалу для себе, що ніби вони „приносять службу Богові“?! Та самопохвала фарисеїв впливала з їх урвеного всезнайства божих справ, отже виключала всякий страх та пошукування — значить: абсолютно унеможливила покаєння.

7) Зарозумілість фарисеїв була найвищого ступня. Вона засліплювала їх, відбирала їм критичний розум у відношенні до Христа, так що вони, „хвалячи себе, що ніби вони мудрі, подуріли“, не бачили наглядних абсурдів, котрими вони воювали проти Христа, розбуджувала в них смертельну ненависть до Христа, вкінці довела їх до того, що вони Ісуса Христа засудили і розіяли та прокляли самі себе: „Кров його на нас і на наші діти“.

8) Чому Христос називає той гріх фарисеїв і книжників гріхом проти Св. Духа? Фарисеї не воювали проти якоїсь книжної теорії, але проти живого Христа, що прийшов до них, щоб їх спасти. Щоб проти Христа могли воювати, фарисеї переверотно інтерпретували його чуда, через що викривляли значіння божих чудес взагалі. Значить, фарисеї насміхалися з божої ласки, що саме

діяла на них, змішували її з болотом, через що й інших, ліпших від себе, відводили від спасення та робили їх ворогами справжнього Бога. А що Бог дає людям ласки через Св. Духа, через Св. Духа стоїть у безупинному контакті з людьми, тому гріх фарисеїв був гріхом проти Св. Духа. Та мабуть тут головний момент, що Св. Дух освічує людську душу, а фарисеї своєю зарозумілістю в божих справах закаменили противилися освіченню Св. Духа.

Найгірше ядро в тому грісі, властиву провину проти Св. Духа, творила переворотна агітація фарисеїв, що ніби Ісус виганяє бісів через диявольського князя. Чуда, на яких ґрунтувалася віра фарисеїв, чуда Мойсея і пророків, були такі самі, як і Христові чуда. Отже коли фарисеї зневажали Христові чуда, то в дійсності зневажали також чуда Мойсея і пророків. Христос їм це виразно витикає: „І коли я через Велзевула виганяю бісів, то ваші сини через кого виганяють?“ Значить, фарисеї у своїй зарозумілості посунулися так далеко, що зневажаючи Христові свідчення, вони тим самим зневажали також і свідчення віри Мойсея, отже своєї власної віри. Це властива точка в грісі проти Св. Духа: Хто для своєї зарозумілості в божих справах аж так багато жертвує, той в імені своєї віри себе ставить замість Бога, і вже не має як позбутися своєї зарозумілості, бо він завсіди вищий від усіх радій. На такий гріх уже нема ніякого ліку, бо зарозумілість у божих справах сталась наче рак в організмі, що зїдає всі сили.

Щож нам вийшло з тої аналізи? Вийшло те, що єдиним гріхом проти Св. Духа це зарозумілість у божих справах. Це зарозумілість не якабудь, але зарозумілість саме в божих справах, зарозумілість переворотна, найвищого ступня, що ні з чим не числиться і нічого не лякається, зарозумілість у дозрілих і освічених людей, вихованих у правдивій божій вірі, де Христос „во своя прийде і свої его не прияша“. Як з того бачимо, Noldin був дуже близько до розв'язки, та ще не найшов властивого слова. Він усе зводить на „ненависть“ та „виразну злобу“ фарисеїв, але ще треба було назвати причину тої ненависті та злоби, бо злоба й ненависть можуть мати різні причини. В нашому випадку тою причиною могла бути тільки зарозумілість у божих справах — і власно те поняття розв'язує цілу проблему.

Очевидно, в катихизмі, симетрично до коротких назв інших гріхів, ми повинні той гріх тільки шабляново називати: Гріх проти Св. Духа — зарозумілість у божих справах.

І повинні ми той гріх наводити та пояснювати не тільки

тому, щоб уже раз зліквідувати традиційне непорозуміння, але ще більше тому, що в наших часах треба звертати увагу на той гріх. У минулих віках хіба тільки деякі священники грішили тим гріхом, а нині повно таких інтелігентів, що задля своєї зарозумілості відпали від Христової віри, переверотно інтерпретують не тільки божі чуда, надприродні й природні, але навіть природний моральний закон, ненавидять Христа, руйнують божу славу на світі, і нерозкаяні вмирають з тим гріхом на сумний доказ правди Христових слів, що гріх проти Св. Духа ніколи не буде прощений, бо з своєї природи він невилікувальний.

Всяке багатство тягне за собою своєрідну небезпеку. І школа, освіта, також теологічна освіта тягнуть за собою небезпеку — зарозумілість ума. Нинішнім інтелігентам, світським і духовим, перш за все потрібна смиренність ума. Та субтельна чеснота межує зі скептицизмом, але її напрям саме протилежний. Скептицизм каже: „Не знаю і не можу знати, чи моє пізнання має об'єктивну вартість“. А смиренність ума каже: „Об'єктивна правда може бути безмірно глибша і дивніша, ніж я собі її уявляю“. Тільки при такій диспозиції ум залишається отворений для прийняття нових глибших правд. А то звичайно так буває, що освічена людина, з виробленим світоглядом, для всіх явищ, які не підходять під її міру, має тільки негацію і глузування. Сліпому світло не допоможе!

Мр. Богдан Казимира

Станово-корпоративний лад

(Продовження)

ОСТАННІ УСПІХИ.

Остає нам ще приглянутися, що робилося для суспільно-господарської справи після війни, докладніше у 1920. р. Може робимо малий перескок, однак не маємо на цілі давати повного хронологічного розвою католицької суспільної думки.

В Малін (Malines) у Бельгії повстає в 1920 році „Міжнародна Унія Суспільних Дослідів“ — Union Internationale d'Etudes Sociales — а провід у ній взяв славний бельгійський патріот, кард. Мерсіє (Mercier). Почин до її заложення дали професор лювєнського університету Геллепут (Helleputte + 1925) і професор лільського університету Duthoit.

Міжнародна Унія це наче дитя Фрайбурської Унії, а бельгійський основник навіязував якраз до її традиції. Однак не є вона звичайним наслідуванням давнього, бо фрайбурські тези були хосенні у свій час. Теперішнє пововіснене, ускладнене життя ставить інші вимоги, так що „рівночасно в багатьох точках теорії та суспільної практики фрайбурські тези не

добре розяснюють нам для праці, згідної з вимогами сучасної доби.“¹⁾ Яку велику вагу прикладають до цієї Унії учені соціологи—економісти цілої Європи, видно із їхньої чисельної співпраці. Прибувають щораз то нові, шкода тільки, що між випечатаними прізвищами не находимо ніодного Українця.

Коли втомлений життєвими змаганнями кард. Мерсіє помер, — провід в Унії узяв його наслідник, кард. Van Rœy. Хоч як бажав померший кардинал бачити появу „Суспільного Кодексу“, плоду праці Унії, — не довелося йому дождатись її. Докінчити й надати останню форму прийшлося вже його наслідникові, кард. Ван Рое.

Яка ціль існування Унії? Її секретар, проф. Дефурні збирає її в таких трьох точках:²⁾

1. Студіювати суспільні питання у світлі католицької етики.
2. Інформувати загал і суспільних діячів про постанови Унії.
3. В будуччині відчинити бюро суспільних порад.

Треба зазначити, що по війні католики в багатьох випадках змінили свою тактику. Починають більше лучити теорію з практикою. Крім теоретичних курсів, промов і суспільних тижнів звертають бачну увагу на робітництво, гуртують його у станові товариства, повстають християнські синдикати³⁾, розвивається суспільна думка. Молодь теж обновляється. Крім загальних товариств з повною силою розвиваються станова-арізниковані клітини, а саме для молоді ремісничо-робітничої, селянської, студентської та ін.

Крім цього треба зазначити, що по війні скріпилася думка, що треба заводити примусові корпорації. Це вислід впливу духових течій. Мають вони своїх завзятих визнавців, але рівночасно і своїх противників. Проф. Гломбінський висловлюється, що примусові корпорації будуть тоді корисні, коли скріплять солідарність і дозволять краще гуртуватися. Але минуться з ціллю, коли усуватимуть існуючі товариства та вбивати ініціативу, щоби на їх місце увести „сухий бюрократичний формалізм“.⁴⁾

І підчас дальшого розвитку католицької суспільної думки та посилення позитивної праці, сорок літ після появи енцикліки „*Rerum novarum*“ померший папа Пій XI.⁵⁾ видає свою ен-

¹⁾ M. Defourny; з передмови до першого видання „Суспільного Кодексу“ — польський переклад виданий в Любліні 1934 року, стор. 19.

²⁾ тамже, стр. 12.

³⁾ Вони гуртуються в Міжнародне Товариство, з осідком в Утрехті (Голандія). На основі статистичних даних, по Конгресі в Мінхені у 1928 році мають вони понад 2 мільйони членів.

⁴⁾ St. Głombiński: „Narodowa polityka ekonomiczna, T. II. стр. 392.

⁵⁾ Пій XI, з дому Ахіль Ратті (Rattti) *31. V. 1857. в Довію коло Медіоляну. Гімназійні й теологічні студії відбув в Медіоляні. В Римі здобув докторат: з теології, філософії й канонічного права. В 1907 році назначено його префектом бібліотеки „Ambrosiana“ в Медіоляні, а в 1918 році став Апостольським Візитатором в Польщі, а рік пізніше нунцієм. В 1921 році стає кардиналом і архієпископом в Медіоляні, а 6. II. 1922 вибрано його папою. Помер 10. II. 1939.р.

Діяльність. Цікавить його суспільне питання, а спеціально Ка-

цикліку „*Quadragesimo anno*“ 15. травня 1931 року. Те, що Лев XIII. трактував більше загально, Пій XI. прецизує. В станово-корпоративному ладі не хоче бачити співпраці одного фаху, а бажає, щоби вона існувала між різними професіями. Саме слово корпорація не є синонімом синдикальної організації. Папа розрізняє потрібну групу: властиві синдикати, професійне товариство і міжпрофесійну організацію.¹⁾

Енцикліка „*Quadragesimo anno*“, багата в духові ідеї, зродила велику суспільну літературу, а суспільникам дала напрям і вказівки, як треба повести працю.

Останнє десятиліття позначилося численними з'їздами, конгресами. Ніхто навіть не думає вести тепер дискусії над однообразністю корпоратизму. Він мусить завжди відзначуватися оригінальністю і мати на одні потреби краю, для якого віддати має услуги. Вияснив це ясно міністр Bottai в Ферарі 1932 року, у своїй останній промові. Він тоді казав, що корпоратизм, задержуючи свою суть, має у різних краях прибрати різні форми. Бо інакше буде він проявлятися н. пр. в різниці, а цілком інакше в промисловім краю. Це зовсім зрозуміле.

У тому році замітнішими були також соціальні тижні в Ліль (Lille) — у Франції. В Німеччині в München Gladbach та курс Volksverein-у в Essen.

Лільські тижні ухвалили кільканадцять постанов, що мають ілюструвати католицьку суспільну думку. Учасники бачили слабу сторону капіталізму в діянні вільної конкуренції, що змагає до індивідуального зиску. Він спричинив, що люди усувають духові первні з дочасних річей і забувають про любов ближнього та справедливість. Погоня за власною наживою усуває з господарського життя ідею загального добра. Тому помічується брак довіря, цієї „душі кредиту і виміни.“ Держава своїм втрутанням не має вязати господарського життя, а радше пхати його до корпоративної розв'язки.

Предметом нарад в München Gladbach і в Essen був також корпоративний устрій. Др. Jostock з Берліна запевнював, що корпоратизм злагодить кризу і принесе певну стабілізацію в господарському житті. Проф. Меснер виказав розбіжність між пляновим господарством та основами корпоратизму. Не будемо переповідати думок всіх учасників, а тільки коротко скажемо, що всі вони, як от Роммен, Швер з Бон, фон Нель-Брейнінг, чи інші, однозгідно у своїх висновках твердили, що корпоративна будова суспільности ще найкраще збереже рівновагу.

тицька Акція. До найважливіших його праць зачисляють: „*Acta Ecclesiae Mediolanensis*“.

В 1929 рці заключив з фашистівським урядом т. зв. Лятеранський Пакт, на основі якого одержав суверенну Ватиканську державу.

¹⁾ порівнай G. — C. Rutten, op. cit., стр. 158.

А рік пізніше, у 1933 році, відбувся соціальний тиждень в Раймс, під проводом проф. Дютуа з Ліль.

Зате в 1935 році маємо до занотування аж три держави, у яких відбулися зїзди, соціальні тижні, чи виклади. Є це Австрія, Бельгія і Франція.

Традиція і праця Фогельзанга, Шіндлера та інших увінчалися успіхом. Бувші канцлери, — Зайпель, Дольфус і тепер ув'язнений Шушнінг могли взятися за обнову ладу в Австрії по думці засад, виложених в енцикліці „Quadragesimo anno“. На католицькому конгресі у Відні, що відбувся 9. вересня 1933 року, канцлер Дольфус так формулював свою думку та думку свого оточення: „Ми є тепер першим краєм, що відповів на зазив цієї чудової енцикліки, випрацьовуючи нашу політичну конституцію“. Одначе у своїй праці вони стрічали багато труднощів. Треба було боротися з поглядами, які переходили з Італії та з усіма тими, що не хотіли визнавати християнських суспільних засад. Але уряд мав теж і свої блуди. Кількома словами про них ми вже згадували.

Тепер бажаємо лиш приглянутися міжнародній конференції, що відбулася у днях 29 і 30 мая 1935 року в Відні. Вона також обговорювала корпоративний устрій. Характер її був наскрізь міжнародний, про що свідчать учасники з 13 країн, м. ін. були там делегати з Франції, Еспанії, Голяндії, Бельгії, Угорщини, Польщі і других.

Конференцію була попередила відозва кард. Інніцера до всіх тих з цілого світа, що цікавляться корпоративним питанням, а організацією зїзду занявся „Volksbund der Katholiken Oesterreichs“.

З цієї конференції, з уст самих творців довідуємося, який був устрій у становій Австрії. В засаді він не допускав до цілковитої децентралізації. Держава поділилася з горожанами своїми правами і впливами. Вона резервувала собі вплив і право вглядати у військові справи та справи заграничної політики, судівництва і публичного ладу. Зате горожани дістали широку автономію у проявах культурного і господарського життя.

Щоби надати однообразність організаційному життю, новий устрій творив чотири ради. Перша і головна рада, була рада стану, т. зв. Staatsrat, що занималася чотирма справами, які зарезервувала собі держава. Її членів іменував президент.

Друга рада т. зв. Bundeskulturrat, зложена з представників культурних організацій, занималася справами культури, піклувалася релігією, моралю, мистецтвом та інш. Третя — господарська рада — Bundeswirtschaftsrat — охоплювала станове і суспільно-господарське життя.

Остання рада — рада союзних країв — Länderrat — числила по два делегати з кожного краю. Її обсяг ділання

був загальний та залежний від потреб часу. Делегати тих чотирьох тіл, творять законодавче ядро, тзв. сойм або Bundestag.

Щоби скінчити цей схематичний погляд на Австрію, треба ще додати, що вибір членів до рад ішов подвійною дорогою. Одних назначували, а других вибирала суспільність. Цілий цей австрійський становий устрій, хоч допускав можливість змін, був зліплений і не все відповідав тому, чого від нього очікували. Надіялися від нього багато, а одержали мало.

Кілька місяців пізніше, в Рошефорт в Бельгії, о. Міллер мав виклади на корпоративні теми. Говорив він про ціль корпораций, потребу поділу суспільства, свободи в організуванні, навязував до думок папи, вказував на взаємне відношення між членами, тощо. Ціль корпоративного ладу бачить у приверненні порядку в господарському житті, а саме справедливого поділу чинностей, розумної ерархії влади та стислого розмежування — „кождий у своїм ряді, кожда річ на своєму місці“.

Рівнож 27-ий французький соціяльний тиждень в Анжер (Angers) поглиблював корпоративне питання. Побіч проф. Duthoit працювали там ще Brethe de la Gressaye, Bruno de Solages і други.

Коротка історія розвитку корпоративної думки добігає осьтак до кінця. Згадуючи про Міжнародний Конгрес соціальної політики, що відбувся від 24 до 28 липня 1937 року в Парижі, на якому така компетентна особа, як Harold Butler, директор міжнародного Бюра Праці в Женеві, заявив, що тільки професійні товариства можуть у нинішніх часах нормувати відносини між промислом і державою¹⁾ — та що ніколи не можна забувати про останню суспільну енцикліку папи Пія XI. проти безбожного комунізму „Divini Redemptoris“. У ній він, збиваючи засади комунізму, вказує на католицький суспільний світогляд відносно станово-корпоративного ладу.

Оставалося б нам ще коротко приглянутися двом повонним діячам: теоретикови проф. О. Шпаннові і практикові Бельгійцеві о. Руттенові.

Австрійський економіст і соціолог проф. О. Шпанн²⁾, що в своїх поглядах нераз доходить до націонал-соціалізму, сам себе зачисляє до прихильників теорії Гегеля³⁾. Голосить він кличі т. зв. „католицького універсалізму“. Виступає проти ліберально-демократичного способу думання. Висловом його

¹⁾ Гляди: „Congrès international de politique social“ в Informations Sociales, з 30 серпня 1937 р.

²⁾ Othmar Spann, * 1. X. 1878 в Відні. Виступає проти демократії, лібералізму, позитивізму, марксизму. В 1920 році створив нову систему станової держави та боровся за расово-чисте людство.

Головний твір: Der wahre Staat (1921).

³⁾ ks. dr. A. Roszkowski, op. cit., стр. 107.

універсалістичного погляду в громадянсько-політичному житті є ідея станової держави т. зв. *Ständestaat*. Держава, як політичний чинник, має бути законотворчим органом у всіх справах, за виїмком справ господарських. Робітники мають співпрацювати з підприємцями, спільно організувати бюро посередництва праці, кооперативи, убезпеченеві каси на випадок безробіття, недуги, чи старости. В такий спосіб мають між ними щезнути противенства, іншими словами — між капіталом і працею настане згода.

Шпанн допускає дальше нерівність між корпораціями і каже, що кожда „духово нижча корпорація підпадає під вплив вищої, на основі біологічного закону кожної спільноти і кожної суспільної злуки“. У своїх філософічних міркуваннях доходить він до висновку, що суспільність є живим організмом, а господарське життя є частинною загально суспільного життя¹⁾.

Хоч зумів він навіть створити свою школу, має всетаки противників. На зїзді католицького академічного товариства (*Der katholische Akademiker-Verband*), що відбувся в Марія—Лях (*Maria—Laach*) у 1932 році, міхненський проф. Гільдебранд виступив проти його універсалізму, добачуючи в ньому блуд панпсихізму. Лежить він у тому, що автор заперечує головний характер чоловіка, утотожнюючи його з суспільністю. Критик Шпанна підмічує, що „суспільність не є особою, а має тільки деякі ціхи особи, бо якраз за основу має особи“²⁾.

Знов жеж Бельгієць о. Руттен, практик суспільного життя, іде по лінії традиційної науки та держиться навчань папів, головню Льва XIII. і Пія XI.

Станово-корпоративний лад прирівнює він до будинку, що має чотири крила. В першому уміщує синдикати робітників і працевдавців. Вони є віддільні і незалежні. Друге крило займають представники тих груп людей, що належать до тої самої професії. На третю частину складається міжпрофесійна організація, тобто „представники різних ремесел, що мають за обовязок студіювати та видвигати користи загалу“³⁾.

Четверте крило творитиме „християнська організація клас“. Автор твердить, що Бельгія її вже має в себе. Це „Національна Ліга християнських робітників“.

Міркування о. Руттена виходять з потреб практичного життя. Можна сказати, що кождий з досі згадуваних представників глядів на теорію і життя, але під різними кутами. Тому не все вдавалося їм одне з другим осягнути. На те дає відповідь 68-ий параграф „Суспільного Кодексу“.

Там читаємо таке: „Щоби осягнути досконалу реалі-

¹⁾ Порівняй: ks. dr. Roszkowski, op. cit., стр. 107.

²⁾ Гляди: „Prąd“, лютий 1933, стр. 86.

³⁾ G.—C. Rutten, op. cit., 166.

зацію корпоративного устрою, повинні інституції перенятися засадами суспільної справедливості і не повинні забувати, що в суспільній ерархії кожда група виповняє тільки помічне завдання і не може нищити діяльності тих, що нижче від неї стоять. Тоді можна буде мати надію, що господарська діяльність, така важна функція для суспільного життя, відзискає правильність і рівновагу ладу“.

* * *

З історії корпоративного руху бачимо подібності й різниці думок. З цього можна легко творити синтезу та виносити користи для вужчої чи ширшої спільноти, бо історія завжди, як слушно колись твердили, є вчителькою життя.

І так, в початках, тобто в часах еп. Кеттелера, на корпоративне питання гляділи, як на одну малу частину проявів суспільного життя, а саме, як на таку, що розв'язує робітниче питання. Одні з них у своїх міркуваннях лишали громадянам свободу при вияві їхньої волі, коли вони вступали у професійні союзи, інші віддавали слово державі. Велику подібність находимо також тепер. Перша думка яскраво проявляється у вільному, друга в примусовому корпоратизмі. Вже краще і більше універсалістично підходив до справи Фогельзанг. Він бажав оперти весь суспільно-господарський лад на станових основах. Зате А. де Мен виразно домагався повороту станових корпорацій. Він не хотів бачити в них органів, що користуються примусом. На його думку мають існувати мішані товариства працедавців і працівників. В нього вже виразно виступає думка станової, а не класової співпраці. Тому то на нього ще й тепер покликуються багато католицьких авторів. Рівнож з чисто католицького становища виходив його земляк Де ля Тур дю Пен, висувуючи засаду: „вільна корпорація в зорганізованому тілі фаху“.

Ідея станової співпраці через організування корпорацій виразно зарисовується у дослідях Фрайбурської Унії, — а енцикліка папи Льва XIII. „*Rerum novarum*“ її прецизує, кладе натиск на робітниче, тоді ще не розв'язане питання та дає вказівки католикам при праці над суспільним питанням, виразно стаючи на становім, а не класовім становищі.

Зате післявоєнні часи дуже багаті в поглиблення думки станової обнови. Це видно з численних конгресів та діяльності теоретиків-науковців. Розмах, що його надають корпоративному устроєви і яким хочуть схопити всю людську активність, вказує на його життєздатність і силу. Майже у всіх народів світа находимо змагання до його заведення. Думають, що він допоможе розв'язати болячки нашого століття; усуне визиски і буде нормувати суспільну господарку. Він має наладнати родинні, професійні й державні відносини, зберігаючи особисті права одиниць, одним словом — усуне жакливі наслідки лібералістичного й соціалістичного устрою.

(Продовження буде).

Горі ім'ям серця!

Часи, що їх саме тепер переживаємо, виїмкові, Весь світ, а головню Європа від кількох місяців з напруженням і з виснаженими нервами очікує трівожно свого непевного завтра, грядуть історичні події в блискавичнім темпі. З карти світа зникають великі і менші держави. Коли весь християнський світ молився біля гробу Ісуса у В. П'ятиницю, в тім часі католицька держава зпід мурів вічного міста, Ватикану, пішла желізом, огнем і кровю безправно закріпошувати малий, але свободний нарід, накидаючи йому свою волю і своє право. Ми є свідками небуденних фактів і подій. Йде буря і хуртовина, яка своїм полум'ям обіймає наші життєві інтереси. Вдаряють сильні хвилі об нашу Церкву і нарід. У цих часах, коли наші серця знов закривалились, а очі слізьми залилися, ми схвильовуємося і траїмо панування над собою, ба нераз і надію на кращу майбутність. Ми звикли дивитися на когось третього у своїому горю! На сильних, на могутних цього світа, а забуваємо на те, що доля наша і нашої Церкви лежить в руках найсильнішого „Отця світа“, нашого Господа. Ніхто нам не допоможе, тільки Бог і наші власні добрі наміри й змагання — тільки тут наша поміч і надія! Господь, який памятає на маленькі птиці небесні і дрібні лелії пільні і ні одна птиця не впаде без волі Його, напевно — не сумніваймося про те — чуває над нами. Багато-багато злиднів і хрестів звалилося під теперішню пору на нашу Церкву і нарід. Ми душпастирі, що працюємо між народом, найкраще розуміємо і відчуваємо болючо сумну долю Церкви й народу. Наші Церкви убожіють, так внутрі, як і на зовні. Падуть, підупадають, валяться. Нема ради на те, нема чим їх зберегти від руїни, а про будову нових храмів божих тяжко нині й думати. Наші парохіяни, наше стадо, місцями громадно покидає свій прастарий, прадідний обряд і на це у нинішніх часах теж нема ради. Убожіє наш високий стан душпастирський і котиться у пропасть нужди та лихоліття. Серед народу панує зневіра, а густо-часто сектанти використовують ці моменти і ширять свої ворожі й блудні доктрини, жирують на здорових душах вірних, сіють безвірство і незгоду в народі.

Тому в цих часах, важких для Церкви і народу, ми душпастирі — не опускаймо своїх рук! Працюймо над народом у храмах божих і поза ними. Піддержуймо нарід у вірі і в надії, додаваймо їм божого духа. В гору серця! Уповаймо на Бога, та кріпко вірмо, що без волі божої наша Церква і наш нарід не пропаде.

о. В. Рабій.

Святкування ювілею Митрополита Шептицького.

Сорокліття великої дати в історії нашої української католицької Церкви, вступлення на єпископський престол теперішнього голови тієї Церкви, Митрополита Шептицького, що його започаткували відручні письма: Св. Отця Пія XII. і кард. Тіссерана — відсвятковано в неділю 18. червня 1939, тобто рівно 40 літ після того, як папа Лев XIII. іменував (16. VI. 1899) теперішнього галицького митрополита станиславівським єпископом. Сорок літ на єпископському троні це подія в історії нашої Церкви дуже рідка (у новіших часах довше тією Церквою управляв тільки митр. Мих. Левицький), а з огляду на свою вагу те сорокліття — це одна з найкращих її сторінок. Не дивота, що відсвятковано його всюди дуже торжественно, сердечно і з великим підємом духа. Відсвяткував його цілий край, де в кожній парохії душпастирі відправили в той день св. Літургії в наміренні Високопреосвященного Митрополита, виголосили відповідні проповіді і закінчили богослуження благодарною піснею „Тебе Бога хвалим“. В сердечних молитвах дякував нарід Всевишньому за те, що в цій великій, просто переломовій добі його історії післав йому „такого Архиєрея“, і просив зберегти його для добра Церкви і Народу ще як найдовше. В деяких місцевостях уряджено з тієї нагоди на честь Митрополита святочні академії, концерти, тощо.

Та найвеличавіше відсвятковано ювілей у Львові, центрі і столиці галицької митрополії, який від кількох соток літ перебрав на себе ролю стародавнього княжого Галича. На Святоюрську гору, де відбулося те святкування, спішив тисячами нарід, — інтелігенція, міщанство, робітники, старі і молодь — щоби не тільки милосерному Богу дякувати і Його просити, але й щоби віддати свій поклін Тому, що через 40 літ, наче Мойсей, веде свій нарід до „Обіцяної Землі“.

Прибули на Святоюрську гору й інші Владики української католицької Церкви, щоби віддати поклін Першому зпоміж себе і піднести радість Народу. З княжого Перемишля прибув найкращий і найцінніший почот: Преосв. Йосафат, що по недавно перебутій важкій недозі перший раз показався у Львові на таким всенароднім святі і своєю появою став на святі гідним заступником Митрополита—Ювілята; разом з ним прибули: його Єпископ помічник, Преосв. Григорій Лакота, о. мітрат Пинило, о. прел. Гмитрасевич та о. крил. М. Грицеляк. З братньої Волині прибув Преосв. Николай Чарнецький, що від кількох літ оре тамошній переліг своїм апостольським трудом, засіваючи його зерном правдивої науки.

Тільки з Станиславова, звідтам, де перед 40 роками Митрополит-Ювилят зачав свою архиерейську працю, не прибув ніхто. Специфічна церковно-національна політика Станиславова не вважала за потрібне взяти участь у святкуванні ювілею, що його заініціював сам Св. Отець...

Було жалко і соромно.

* * *

В 9 годині рано, на яку визначена була архиерейська Сл. Божа, подвіря Святоюрської катедри представляло незвичайний вид. Ціле набите людьми, і перша його частина, між церквою і митрополичою палатою, і друга від входу. Виповнені галерії, балькони церкви і палати, навіть на дахах багато молодих хлопців.

Престол зроблено в брамі, що веде до митрополичих садів. Забезпечено його перед сонцем й еventуальним дощем з усіх боків, і прикрашено гірляндами зелених вінків та килимами. Перед олтарем два великі прапори на високих щоглах: праворуч папський з папським гербом, а ліворуч український національний з гербом галицького митрополита. Оба машти завершені Христовим емблемом у колі, а на зеленій гірлянді, яка сполучує оба машти, посередині велика цифра 40; вона теж поміщена над входовими дверми до церкви й окружена електричними жарівками і над печерою св. Онуфрія.

Праворуч і ліворуч передньої частини подвіря розміщені процесії усіх львівських церков, що прийшли привитати Митрополита. Грають у сонці преріжні барви прапорів, а найбільше між ними сніжнобілих, розписаних чудовими вишивками. Напереді кількадесят рядів крісел для представників різних церковних і національних установ та зорганізованого громадянства. Усе заповнене щирть. Гаряче червнєве сонце пече немилосерно, але щастя, що трошки легенький вітрець повіває. Направду, тільки велика любов і пієтизм до особи Митрополита-Ювилята дала тій кільканадцятьтисячній масі народу видержати в жахливій спеці і стиску — більш чим три години.

Чудовий вид представляють літургісуючі архиереї і духовенство. Праворуч з боку, під бальдахимом сидить Митрополит, біля нього — найбільш у східнім обрядовім стилі видержані — Преосв. Йосафат в чудових сніжнобілих ризах (праворуч) і Преосв. Николай (ліворуч). По протилежному лівому боці Преосвящений Григорій Лакота також у прекрасних блискучих ризах, Преосв. Никита і Преосв. Іван (білий фелон і золотожовтий омофор). Митрополит одягнений у білий саккос з чорними, скісними хрестами і білий омофор з червоними хрестами. Окрему групу становлять мітрати: о. крил. Пинило, о. крил. Базюк, о. ректор Сліпий (в чудовім, стилізованім, східнім фелоні) та представники монаших Чинів: о. ігумен Кл.

Шептицький від ОО. Студитів, о. протоігумен Градюк від ОО. Василіян і о. ігумен Де Вохт від ОО. Редемптористів.

Усе те: і чудові блискучі ризи і золотом та сріблом ткані мітри і фіолети крилошан представляють картину, яку рідко коли можна у такій красі і в такій повноті бачити.

Від Святоюрської гори несеться золотий гомін на ціле місто,

Сконфісовано.

Перед св. Літургією Митрополит поставляє новоіменованих крилошан Митрополитої Капітули (о. Горчинського, сотрудника Успенської церкви у Львові (греміяльним), о. Мих. Цегельського, пароха Камінки Струм., о. Дякова, пароха Бібрки, о. Галайнта, канцлера Митр. Консисторії, і о. Рудя, духовника Духовн. Семинарії. — почетними). Співає хор питомців Духовн. Семинарії Серед радісного гомону несеться спів „Αξιως“, номінати прикликають перед Митрополитом і одержують від нього найвищі священнічі відзначення.

Проміж тисячі маси народу зроблено вузький перехід аж до рядів крісел, що його удержує шпалір учнів Малої Семинарії. Краще було віддати нагляд над порядком питомцям Духовн. Семинарії, бо вони і старші і сильніші і скорше впадають в очі своїм духовним одягом.

На Малий Вхід привезли Митрополита до олтаря. „Αξιως“ співає гарним, молодечої закраски голосом Преосв. Йосафат.

Причащає вірних Преосв. Никита (через 15 хвилин).

По Службі божій єпископ-помічник Митрополита, Преосв. Іван виголосив з тераси церкви проповідь, у якій повідомив вірних, що з нагоди 40 ліття єпископства Високопреосвященного Митрополита сам Св. Отець Пій XII. звернувся до нього письмом, повним любови і найніжніших батьківських почувань, яке в українським перекладі виглядає ось як:

Достойному Братові Андревві Шептицькому, Архієпископові Львівському й Галицькому, Єпископові Кам'янецькому
ПІЙ ПАПА XII.

Достойний Брате, поздоровлення Тобі й Апостольське Благословення!

Це справжня рідкість у Єпископів, щоб вони обходили 40-ліття свого єпископства. А Тобі, як Ми довідалися, Милосерний Господь дав такий вік, що ось-ось обходитимеш той премилый момент. Тож радуйся, Достойний Брате, святкуванням такої святої події та втішайся дарами й потіхами Божої доброти. А щоб і Ми доповнили радість Твою і Твоїй Пастви, то висловлюємо Тобі батьківську подяку за так довго виконувану пастирську службу та благаємо в Господа благословення на майбутнє. А щоб побільшити торжество того щасливого дня, даємо Тобі ще й власть після відправленої

в довільному дні Архирейської Служби Божої поблагословити в Нашому імені й Нашою повагою присутніх вірних та надати їм повний відпуст, як це звичайно вірні набувають по приписах Церкви. А тимчасом провісником і потішителем тай свідком Нашої любови нехай буде Апостольське Благословення, яке з щирого серця уділяємо в Господі Тобі, Достойний Брате, Твому Епископові Помічникові та всьому Твому Духовенству й вірним.

Дано в Римі у св. Петра, дня 29. квітня року 1939.
Нашого первосвященства першого.

ПІЙ ПАПА XII.

З тої самої нагоди Св. Отець окремим письмом підніс Достойного Ювілята до найвищої гідності, прийняв його до числа архієпископів, що асистують Апост. Престолю. Відчитав також Преосв. Іван письмо секретаря Конгрегації Східної Церкви кард. Тіссерана до Митрополита з нагоди ювілею, яке ми помістили в попередньому числі „Ниви“.

Слухаючи слів Христового Намісника — говорив Преосв. Іван — серця наші звернулися до Вічного Міста, Риму, і там у стіп Св. Отця зложили вияви найсердечнішої подяки за те, що зволив зараз на вступі свого володіння звернути свою увагу на нашу українську Церкву, а передусім на нашого Митрополита. Особливо вдячні ми Св. Отцеві за те, що саме тепер, коли наша Церква з духовенством наражена на такі напасти, на такі упокорення, на такі пониження з усіх сторін, що часом приходить кликати „Спасителю, рятуй нас, бо погибаємо!“ Передусім нині, коли то перший-ліпший з краю може обкидати болотом нашу Церкву, Митрополита й духовенство, коли ніхто за нами — крім Бога — не вставиться, саме тоді Св. Отець неначе говорить: Не бійтеся, не загинете, бо маєте ще сповнити велику місію — навести Схід, а дорогу до того показує вам ваш Митрополит.

Потім звернувся до Митрополита Ювілята в імені своїм і усіх тих кільканадцяти тисяч вірних, що прийшли злучити свої молитви з Його молитвами, коли він разом з своїми Владиками. Ціла українська католицька Церква дякує Богови за дари і ласки, якими Митрополита обдаровував через 40 літ, у яких він вів український нарід до Бога і кращої долі, за таланти, якими Бог обдарував Ювілята і які він використав для добра і на славу Церкви і Народу. Преосвящений Владика дякує Богови й за ті хрестики і терпіння, яких Бог Митрополитові не поскупив і якими звязав йому руки і ноги, щоби його зробити багатомовним символом. Вкінці від імені Архирейів, Капітул, духовенства і всіх вірних побажав Митрополитові, щоби Г. Бог задержав його нам як найдовше, щоби він міг ще дочекатися сповнення своїх апостольських мрій — об'єднання Народу у вірі під проводом Св. Отця.

По проповіді Владика звернувся до Митрополита з проською — поблагословити всіх в імені Св. Отця.

Митрополит перед уділенням Апостольського благословення виголосив проповідь, яку ось тут поміщуємо. На жаль, аранжери свята не подбали про такі з технічного погляду прості й зрозумілі річи, як голосники, і тому проповідь Митрополита чули тільки ті, що найближче нього находилися.

Ваші Високопреосвященства, Преподобні Отці, й Ви, Високоповажані Пані й Панове! — говорив Митрополит. Дозвольте мені зробити пробу, чи зможу сказати бодай кілька слів. Ще кілька днів тому назад я мав запалення горла і не міг навіть розмовляти тихим голосом. До тої проби обов'язує мене вдячність для Вас усіх, що Ви зволити прибути сьогодні, щоб разом зі мною помолилися у цю мою річницю. Мушу Вам, Преосвященні Архiereї, і Вам Всечесні й Дорогі Отці, і Вам, Високоповажані Пані й Панове, представницям і представникам усіх наших товариств і інституцій, зложити найщирішу подяку.

Я є вашим довжником і хочу ці довги сплячувати, не відкладаючи ні на хвилину сповнення цього обов'язку.

Довг вдячності сплячую проповідю Божого слова. Думаю, що не можна дати ліпшого вислову вдячності, як такою проповідю. Наука, яку проповідуємо, є найціннішим даром неба, найбільшим добром, найбільшим скарбом людства. Вправді у наших марних проповідях передаємо людям лише дрібні окрухи цієї предвічної, безконечної і Божої правди, але і в цих окрухах є щось з того щирого золота, що його на світі немає, бо походить з неба. Тому кожна проповідь, не зважаючи на свої недомогання, слабкість і форми і змісту, кожна проповідь є цінним даром, яким можна віддячуватися за добродійства зичливості й прихильності. Бо ми люди, не живемо самим хлібом, як каже св. Письмо, тільки кожним словом, що походить від Бога. Ми люди, такі дивні сотворіння, що кормимося світлом; більше ніж хліб насущний, нашим кормом є ідеї, отже думки, мисли і твори умової праці. На те вказує ціла людська природа. Людина більше горнеться до знання, ніж до заспокоювання потреб тіла, а через те ідеї можуть бути й бувають силою, що много перевищає узброєну матеріальну силу. Об ідеї розбивається в порошок наймогутніша артилерія і всі здобутки мілітарної техніки, що і самі мають стільки сили, скільки дає їм якась ідея. Всеж таки перед могутнішими і вищими ідеями розбиваються вони в порошок. Наше або може одне старше покоління було наочним свідком того, чим була

в Європі сама ідея національної єдності Італії або Німеччини. Хоч ці ідеї були лише приступні для одного народу, вони перевернули порядок світу і всупереч могутнім цього світу повели ці народи до повного здійснення свого змісту. Ми і тепер, і наше покоління є свідками, як ідея, навіть фальшива, і сперта на фантастичних і нездійснених принципах марксизму, ставється силою, що загрожує цілому світові, світовою революцією. Якщо люди перенялися б ідеями Євангелія, показалося б, яка безмірна сила міститься в Євангелію. Вона помалу через довгі століття переробляла людство, змінюючи найосновніші принципи суспільного й державного життя, і ще далеко не виказала усієї своєї сили. Але і серед нашої суспільности ми можемо стверджувати, що щаслива родина, яка перейнята християнським духом. Вона щаслива й сильна силою ідеї, що перевищає усі злидні життя.

Якщо порівняємо різні сили, що бувають в людських справах і в людстві — то мусимо ствердити, що з силою великої ідеї не можна нічого порівняти. Ідеї служить те, що довгими літами вважали наймогутнішою силою — наука. Ідеї служить те, що для матеріялістів є ідеалом — капітал, ідеям служить і узброєна матеріяльна сила. Коли ці потуги служать великій ідеї, ділять з нею її могутність, коли обернуться проти великої ідеї, покажеться вповні їхня неміч. Наука, якої цілпо є пізнання правди, сама собою може бути такою великою ідеєю, але не все воно так є. Наука зі всіми її засобами може служити якимсь іншим чи вищим ідеям у людстві, може служити добробутові людей, може служити загальній культурі, умовій чи матеріяльній, може служити ідеям релігійним, ідеям патріотичним, може служити ідеям нищення або справедливій обороні своїх прав, себто ідеї несправедливої або справедливої війни. Матеріяльні сили, як капітали, чи технічні зброєння, самі собою не є творчими силами, а навпаки, можуть бути, бувають, а навіть можна сказати, просто є силами знищення, що доводять людство до руїни. А передовсім матеріяльна збройна сила, якщо не служить до справедливої оборони своїх прав, веде тільки до нищення і не має ніякого творчого елемнту. Супроти всего того здається не треба більше доказувати очевидної правди, що голошення великої ідеї є для людства добром і длятого може бути висловом вдячності. А коли ця ідея є найсвятішою та найвzneслишою наукою спасення, коли це наука любови ближнього, праці над собою, боротьби зі злом — ця проповідь є, і все буде цінним і великим скарбом та правдивим добром людей.

Проповідь, а навіть кожне голошення великої ідеї є одначе і з іншого огляду знаменитим висловом вдячності, бо з природи річи мусить бути мистецьким твором, а характеристичним знаменем мистецького твору є те, що у ньому відбивається людецька душа та людське серце. Мистець дає людям не тільки технічну виправу своєї руки. Як довго у свій твір не вкладає своєї душі, цей твір не є мист. твором, так що можна сміло сказати, що це не тільки характеристичне знамя мистецького твору, але найголовніше, якщо не одиноке правдиве знамя мистецтва. Тим правдиві архитвори мистецтва трапляють до душі людей, що в них людина несвідомо відчуває ту душу, те серце, те життя, що в нього вложив мистець, хоча б і перед тисячами літ. Мрамори Фідія чи Праксітеля тим трапляють до душі, що в той мрамор чи вложена чи заворожена душа мистця. На скульптурах доньок Ніоби чи Ляокоона стільки вложеного людського терпіння, що по тисячах літ ще находимо на мраморі слёзу, що свідчить про людське терпіння. Очевидним мистецьким твором є не тільки твори малярства, скульптури чи поезії. Вся людецька праця може бути й буває працею мистця, коли в ту працю людина вкладає свою душу. Много навіть серед мало образованих людей правдивих мистців, а ними ті, що в свою працю вкладають ціле серце. У такі твори, хоч примітивні і з невеликою ремісничою технікою зроблені, мистці дають людству свою душу, і через те стають нашими наче добродіями, бо дають нам те, що мають найліпше і найцінніше. І в більшій або в меншій мірі від того залежить мистецька вартість людської праці й людського твору. Хто ж сумнівається, що такою мистецькою працею може бути праця лікаря й письменника й журналіста й адвоката й інжиніра, одним словом праця кожної людини, що для свого народу, для людей серцем і душею працює і в свою працю вкладає серце і душу!

Таким мистецьким твором може бути, а радше повинна бути кожна проповідь. Я сказав би, може і повинна бути в більший мірі, ніж яка інша праця, бо у проповіді мусить проявлятися сильне переконання про правді Євангелія. Без такої умовини проповідь не є голошенням Євангелія. А те глибоке переконання є без сумніву щось з душі, що само вже до деякої міри надає ціну мистецького твору християнській проповіді. Якщо порівняємо таку проповідь, в якій висказується глибоке і сильне переконання, з проповідю, уложеною по всім приписам реторики, як мистецтва, уложеної з технічною звершеністю, якої не можна переви-

щити, то здається, першенство як мистецькому творові треба буде признати тому висловові глибокого переконання, хоч очевидно і звершена технічно проповідь дає, а радше скажім, повинна дати щось з життя і серця проповідника. Вона мусить бути, або повинна бути висловом тієї теплої християнської любови, яка є знаменем Євангелія. Коли прості слуги архиерейв, ними вислані, не посміли положити руку на Христа, бо їх ударила у проповіді Христа та сила, що ніхто не говорив так, як ця людина, коли проповідь в устах Христа була перепоვნена тією якоюсь силою, яка казала слухачам говорити, що він говорить як Той, що має владу, то без сумніву оба ці вислови свідчать про те, що в проповідях Христа проявилася Його душа, та якась могутня сила тієї душі, що трапляла до душ. А коли питаємо, яка то сила, то і в теорії треба буде сказати, що це була сила Євангелія, сила, що з природи містилася в Його науці. А не можна сумніватися, що природна сила Христової науки — це любов ближнього. Значить, в бесіді Христа прості люди-слухачі відчували те якесь невисказане тепло, сердечність, зичливість, чи бажання добра, чи добро, яке та наука приносить. Одним словом, вони відчували тепло соняшного світла, яким є у цілій науці Ісуса Христа любов. Провідник, хоч який марний інтерпретатор Євангелія, хоч який слабкий бесідник, хоч який незручний учитель — мусить і нехотючи в тих округах св. Євангелія, які людям подає, давати щось з того духа Євангелія. Вже був би крайно марним проповідником, якщо б у його бесіді не лишилося нічого з того духа. Ми священники-провідники мусимо, на жаль і голосно, признаватися до того, що наша проповідь так часто в суперечности з нашим життям, що наші слова так слабо відбивають проміння з неба, яких у Євангелію така сила.

З соромом мусимо признавати, що наша проповідь буває, на жаль, занадто часто чисто людською, слабкою, марною і безвартісною бесідою. Одначе коли хоч трохи застановляємося над тим, що є предметом нашої бесіди, коли проповідуючи бажаємо хоч трохи сповнити наше душпастирське та священиче післанництво, то в наших проповідях найдуться хоч і слабкі промінчики того світла, якого вона є далеким відблиском. І тому з природним засоромленням, висказуючи проповідю свою вдячність мусимо бажати у слова проповіді вложити нашу душу, наше серце, і нашу любов і нашу вдячність, а даючи, що можемо, і що маємо, робимо те, чим оказуємо свою вдячність.

Одначе проповідь Євангелія це ще й мистецтво вищого ряду. В ньому проповідник не може не бажати слухачам передавати своє життя у повнішому та всесторонньому значінні. Проповідник не може не старатися за прикладом великого Апостола Павла передавати людям не тільки Євангеліє, але й душу свою. Не тільки душу, заворожену у словах, не тільки душу, що проявляється у звичайних бажаннях серця. Апостол Павло, коли про себе говорив, що бажав вірним передавати Євангеліє і душу свою, уживав того слова „душа“ у значінні, в якому цього слова вживав св. Письмо, себто у значінні життя. Певно мав те саме на думці, коли в інш. місці своїх послань про себе і про товаришів Апостолів казав, що „кожної днини вмираємо“. А великий, може найбільший проповідник християнства, св. Іоан Золотоустий, це слово Павла розуміє у найпримітивнішому і найпростішому значінні. Подивляє любов великого Апостола, що за вірних близько 20 літ щодня умирав, що довгі літа віддавав за них кожної днини своє життя.

І в наших проповідях, хоч які вони марні й слабкі, щось з того бодай часом, бодай хвилиним проблиском, переминаючим бажанням серця, мусить заблиснути. Наша проповідь не була би проповідю Євангелія, якби не відзначалася часом і тим мистецтвом над усіми мистецтвами — мистецтвом крові — мистецтвом жертви. Навіть тоді, коли ми грішники проповідаємо бездушно і без розуміння повторяємо слова Євангелія, саме ці слова є значені кровю, і в них не може не проявлятися жертва Голгофти, якою проповідь Христа закінчилася. І в бесіді священика бодай від часу до часу мусить проявитися, що він ученик Розп'ятого, що кожної днини придивляється оком віри на те, як з Христового хреста спливають потоки крові на землю, на бідне людство, розшарпане кривдами, ненавистями і кожнодневною лотою ворожнечою. Бо ми священики майже кожної днини стаємо перед жертвенником, щоб жертву приносити, а через те, щоб дивитися на те, як Він за нас жертву приносить, Жертву Своєї Крові, Жертву Своєї Слави, Жертву усього, що є лише власним добром. Тому хоч і як у житті слабкі бувають наші чесноти, хоч як сильні бувають наші пристрасти, і як глибокі наші упадки, наша проповідь і нехотячи і проти нашої волі мусить бути часом проповідю кровавої жертви, а коли вона стає такою, то стає і твором того мистецтва, що братів своїх обіймає серцем, повним любови, і готовим на кожну жертву.

В останніх війнах держави творили те, що назива-

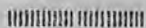
вали баталіонами смерти, себто відділи війська, до яких записувалися люди, готові кожної хвили на кожного роду смерть, якої могла б вимагати справа. Молоді люди з бомбою, притуленою до грудей, кидалися з літаків, щоб бомбі бодай трохи давати напрям і нею з жертвою свого життя нищити ворожі позиції. І поміж нами, Христовим військом, є баталіони смерти, до яких віддавна запрошуюю передовсім вас, дорогі богослови. Бо при праці для Ісуса Христа потрібна нераз жертва, і жертва крайна, і жертва усього, і жертва навіть непередбачена, потреби якої не можна було догадуватися.

Проповідь Євангелія навіть тоді, коли проповідник сам незаписаний до баталіону смерти, і без його свідомости і без його волі мусить бути, або бодай часто буває тою могутньою трубою Архангела, перед якої голосом гроби отвираються і мертві вертаються до життя. Євангеліє — це сила, що життя дає. А щоб життя давати, мусить лучитися з жертвою власного життя.

А що Святий Отець дозволяє мені Своїм іменем уділити благословення Його, Апостольського, а Преосвященний Єпископ Іоан до того мене завізвав, — випрошую з Неба усякого благословенства на Вас, на Ваші родини, на Ваші праці й наміри, на Ваші діти, на всі наші села й міста, на нашу молодь, і на цілу нашу Батьківщину.

Благодать Господа Нашого Ісуса Христа і любви Бога і Отця і причастіє Святого Духа з усіми вами. Амінь.

По тім Апостольським благословенні і по відспіванні многоліття Св. Отцevi, Митрополитови, усім Владикам й Українському Народови і гимну „Боже великий, єдиний“ — Митрополит, під одушевлені оплески вірних, удався до палати, де появився ще раз разом з усіми Владиками на балконі, звідки ще раз поблагословив тисячі маси народу, які йому знов зробили сердечну овацію. *Observer.*

З голосів преси

Демон брехні й ненависти.

В попередньому числі „Ниви“, в рубриці „З голосів преси“ обговорили ми були заваршавським „Oriensom“ справу нашої ходячкової шляхти та ту ревіндикаційну акцію, яка між нею від кількох літ ведеться,

С к о н ф і с к о в а н о.

Ось „Діло“ в числі 134 з 15. червня 1939 у власній кореспонденції з Познаня зreferувало докладно один з його викладів, що він його на тему „Національна проблема на східних землях та польська державна рація“ мав у Познані, в салі „Дому жолнежа польського“ дня 6. червня 1939.

Щоби і нашим Шан. Читачам дати змогу виробити собі поняття про те, хто такий цей кс. Мйодоньскі і в чім лежить його діяльність, передруковуємо статтю „Діла“ в цілості.

„Прелегент постарався, — пише кореспондент „Діла“ п. Й. К. — щоб виклад був цікавий не тільки для познанчиків, і взагалі поляків, але і для українців.

На вступі кс. Мйодонський зазначив, що говоритиме

про Галичину (сказав: Малопольщу) з погляду оборони держави саму правду й тільки правду тому, що звичайно можна почути в галицьких справах різні небелиці й теревені та навіть свідомі фальші. Фактом є, казав кс. Мйодонський, що національні відносини в Галичині змінились на користь Польщі. Сьогодні в Галичині є 54% поляків. Колиб удалося зревіндувати ще 1,200.000 душ тих, що „зрушили сен“, то національний склад галицького населення був би такий: 64 проц. поляків, 27 проц. українців та 9 проц. жидів. Доказом зміцнення польщини в Галичині — твердив кс. Мйодонський — є факт, що вона випала з круга зацікавлення Гітлера. Не менший доказ — останні самоуправні вибори, в яких кількості польських представників збільшилась на 12 проц. Нічого не допомогло, що українці перед виборами вчили грамоти своїх анальфabetів, нічого не вийшло з їхнього чванства, що „тут Україна, Бог і німці (!) нам допоможуть“. При цих виборах — заявив піднесеним голосом кс. Мйодонський — показалося, що багато людей шукало України в Галичині, там, де її „нігди не било, нема і не бендзе“.

Є фактом — продовжував кс. Мйодонський — що всі прояви цивілізаційного життя Галичини від віків творять поляки. Даремне було б шукати там якихось пам'ятників чи слідів таких пам'ятників української культури, зате на кожному кроці маркантні прояви польської культури. Бо це польська земля про приналежність якої до польської держави рішили бої з 1919 р. „Я не приїхав до вас з „кресів“ — кликав кс. Мйодонський. — Я приїхав до вас з Польщі!“

Богу дякувати — казав о. Мйодонський, — що нарешті поляки в Галичині пробудились і перестали будувати угоди з русинами коштом підставового польського національного інтересу. (Католицький священик дякує Богу за те, що буде далше незгода! — завв. наша). 15 літ діялось недобре; галицькі поляки, не маючи нізвідки моральної підтримки, не знали, що їм робити. Дійшло було вже до того, що польське населення розпачало вистрашене і стероризоване, а рівночасно ширились „Маслосоюзи“ та „Просвіти“. Ширились тому, бо були в них ідейні й меткі люди. Відносини докотились до того, що за 18 років 720.000 моргів землі висунулося з польських рук, переходячи до українців або жидів. Український нарід, підбурюваний „проводирами“, зачав відчувати, що нема сильної руки та що вистане в уряді розмовляти „по руску“ на те, щоб справа була скорше поладжена. Були навіть такі випадки, що „руска“ вчителька була в Ярославі по лиці польські діти та що інспектору Добромилі в часі державного свята висловив жаль, що нема українських прапорців. Роззухвалені українці почали боротьбу на ножі, сірники та сокири й довели до того, що до 1934 р. знищили і спалили всі державні тартаки вартости 100,000.000 золотих (!!!). А польський хлоп мовчав, чекав, як довго ще таке буде. Та те все належить нині вже до історії.

Що було причиною, що в Галичині відродився польський дух? Причиною була — нормалізація, отже акт, який мав на увазі упорядкувати відносини між обома народами. Українські послы, партнери нормалізації, вели (тут кс. Мйодонський гестикулюючи підносив свій голос до гурагану) фальшиву нормалізаційну гру: що інше казали в соймі і що інше в терені. Пос. Тершаковець на вічу в селі Росохах хвалився, що вже існує український уряд за кордоном, що пришло селянам обуву й інші речі. Коли цей уряд появиться у краю, то настане великий добробут (тут кс. Мйодонський показав рукою): корови будуть ось-такі великі, коні ще більші. А другий український посол Витвицький „внук польського поета“ поляк з діда прадіда, своїм гайдамацьким „борительством“ довів до того, що по одному вічу ходачкова шляхта всадила його на тачки й вивезла за село. На одній академії такий малий гайдамака відважився був деклямувати: „Я не знаю, що то лях, я не знаю, що то страх“. В селі не можна було закласти „кулка рольнічого“, бо це, мовляв, противиться нормалізаційній угоді. Дійшло до того, що до справ мусіло вмішатись військом. Польський генерал урятував справу, бо мав зрозуміння для вартості і важности Галичини.

Бо Галичина — заявив прелегент далі — це велика річ. Це: нафта, збіжжя, сіль, ліси; ріки і потоки. В надрах галицької землі дрімають великі багатства. Під Львовом викрито поклади вугілля. Але найважніше — це польський дух населення, яке на тій землі в насче військом. Нарід відіймає собі від уст, а дає на школи на ФОН. Це греко-католики, що мають польську душу й польське серце. Тому треба кожному полякові розуміти, що нема Польщі без Галичини, без її багатств і залізничих шляхів. Ні пядь тої землі не може попасти до чужих рук і ніхто не сміє мати якихось привілеїв. „Русинів“ признаємо братами і кажемо: для льояльних усе, для інших — кримінал і Береза. З українцями поляки перестали вже цяцкаться — казав кс. Мйодонський — і уладжують свої відносини до них згідно з польською державною рацією.

Пробудження польської суспільности настало 23. листопада 1935 р. у дні, коли створився „Секретаріят Порозумєвавчи“, який повів послідовну та продуману акцію. Боротьба кипить з того часу на трьох відтинках: релігійному, господарсько-економічному та освітньому. На початку становище було жакливе: 500.000 страчених душ, один костел на 87 км² (одна церква на 27 км²), перемиський гр.-кат. єпископ дістав дотацію на утримання 220 питомців, а латинський тільки на 80. Те все змінилось! Українці скаржились уже навіть у Римі, 251 греко-катол. священників станиславської дієцезії було в минулому році покараних. Між тими священиками — казав кс. Мйодонський — були такі, що замість

хреста вішали в церкві „відли українське“ або казали малювати портрети „бандитуф Гонти і Залізняка“. Тепер ми з ними не бавимось! Могучість та зріст костела — це могутність Польщі. При допомозі війська та громадянства збудовано вже в Галичині багато костелів і каплиць. Під цю пору будуюмо 200 костелів та 500 „домів людських“, одночасно ревіндукуємо людність при допомозі священників, учителів та війська. Змінюється мова й назвища, лишається польська кров. Навіть ті, що говорять ще по „руську“, добре розуміють, що „ензик тен — то ензик до відел і до гною, а для справ вельких ест ензик польські“.

„Секретаріят Порозумевачи“ звернув велику увагу на школи. Вплив цієї акції такий, що чисто українські села домагаються польських шкіл і що належить до історії аномалія недавніх часів, коли деякі польські діти мусіли вчитись по українськи.

Також на господарському відтинку польські організації розбивають легенду про господарську силу українців. Бо українці вміють тільки кричати і говорити: Целевич говорив, Мудрий говорив, Левицький також говорив... а поляки працюють і чекають, щоб українці почали платити на ФОН. Бо паперових ухвал льояльності УНДО поляки не признають. Важна справа Маслосоюзу. Львів потребує 30.000 л. молока денно, 22.000 л. давав досі Маслосоюз, решту польські молочарні й баби з села. Тепер це змінилось. Нині польські молочарські союзи доставляють 23.000 л., Маслосоюз 2.000 л., решту селяни. Але деякі польки далі ходять по закупна до Маслосоюзу. Кс. Мйодонський сказав на адресу цих пань дослівно: „Глупота тих пань що купують у Маслосоюзі не знає меж“.

Одначе польська господарська сила зростає в Галичині з кожним днем. У самій Тернопільщині поляки будують тепер 9 товарових домів і коло 200 крамниць. Де тільки польські господарники покажуться, зникають українські кооперативи. Бо в українців крадуть, а поляки працюють чесно. В західній Польщі не повинні боятись за галицьких поляків. Поляки в Малопольщі сплять спокійно. Бо там Польща. „Хто скаже вам щось інше — казав кс. Мйодонський що там Україна, то „вальце го в гембе“.

Закінчив шановний прелегент перехвалками з діяльності „Союзу ходачкової шляхти“. Число зревіндованих шляхтичів зростає з дня на день і досягло вже 300.700 членів, фанатичних поляків, що готові за Польщу хоч зараз згинуть. (Цікаве, що кс. Мйодонський в кожному свому викладі підносить число членів „Союзу ходачкової шляхти“ в небувалій прогресії — що тижня на кількадесят тисяч. — Ще перед яким тижнем у часі викладу в Кракові кс. Мйодонський висловлював побажання, щоб управі „Союзу“ вдалося колись

„ревіндукувати“ до своєї організації всіх 300.000 хоdachкових шляхтичів, а тепер уже подав це виміряне число як факт і завершив його ще з чубком). Познанчиків кс. Мйодонський прохав прийняти дітей з шляхотських сіл на ферії.

Більшість учасників викладу кс. Мйодонського в Познані — це були старшини армії, які час до часу оплескували свого товариша ксьондза-полковника. Їм у Познанщині не так легко перевірити подробиці ентузіастично-оптимістичного викладу голови „Союзу ходо-дачкової шляхти“.

Чи стиль, дух та тенденція викладу приносять честь темпераментному ксьондзові-полковникові, про це кожний читач може мати свій погляд. Але ми думаємо, що на основі ненависти не можна нічого тривкого збудувати".

Й. К.

С к о н ф і с к о в а н о.

X.

Нові книжки

Еп. Григорій Лакота — Три синоди перемиської єпархіяльні постанови валявські в 17—19 ст. Перемишль 1939, 8°, ст. 176.

Три перемиські єпархіяльні синоди, відбуті по прийнятті унії за Іннокентія Винницького (1693 р.), Єроніма Устрицького (1740 р.) та Михайла Левицького (1818 р.), у більш-менш п'ятидесятилітніх відступах часу, це неначе три етапи нашого церковного життя, що поступало і щораз більше удосконалювалося від часу з'єдинення з Ап. Престолом. Вже на третім перемиськім соборі міг тодішній єпископ і пізніший львівський митрополит та кардинал, Михайло Левицький, заявити, що „нарід хоч темний і мало обзнакомлений з правдами віри, дається легко вести“ (109 ст.), а духовенство побіч старих, щораз рідших хиб, заслужило собі на похвалу владики за свою трудолюбивість, ревність і жертвенність, іменно в справах народнього шкільництва (ст. 112—13).

Перечитуючи постанови трьох перемиських соборів та додані до них валявські рішення з 1756, 1764/5 і 1780 рр., що їх достойний автор видобув з архівного пороку на денне світло, пригадуються нам живо змагання соборів старої Руси та й пізніших українських доунійних (іменно берестейських з 1590—91 р.) і поунійних (кобринського 1626 р.) соборів, а даліше реформаційного київського собору за Петра Могили (1640 р.) та провінціального унійного собору замойського з 1720 р. Всі вони змагають до наладнання нормального церковного життя, викорінення блудів серед народу і духовенства, та піднесення освітнього рівня. Всі вони придумують лік на наболілі рани церковного життя. А було тих ран і болячок чимало, з давен-давня. Симонія серед єпископів, що купували собі катедри за життя попередника, гостро підкреслена виленським собором (1509 р.) та голосно критикована Іваном Вишенським при кінці XVI. століття, право грабежі світської влади по умерших єпископі та бездітнім священикові, пиянство і кулачні бійки серед сільського духовенства, волокицтво черців, різнообразність богослужень, Тайн і таїнств, двоєженство священиків-вдівців, розводи і здиство народу духовенством і владиками, ось важніші болячки, про які документно знаємо з „Правил“ Кирила II. (1274 р.), виленського собору (1509 р.) та „Перспективи“ Касіяна Саковича, на яку по слабих репліках Пахомія Оранського й Івана Дубовича мусів дати гостру відповідь сам Петро Могила.

Характеристичне, що ці надужиття старається викорінити яких 140 літ пізніше десята валявська постанова з 1780 р! (ст. 73.)

В парі з гоєнням різних болячок церковного життя ідуть освітні змагання наших соборів, так у незєдиненій, як і в зєдиненій українській Церкві. Вже берестейські собори з 1590

і 1591 рр. виносять постанови про братські школи і друкарні Кобринський унійний собор кладе натиск на освіту священних синів. А ця справа wraz з журбою про дієцезальний семінар стає від часів Рутського щораз більше пекучою, так що в половині XVIII в., коли вийшов польський закон про редукцію поповичів до хлопського стану (1764 р.), стає прямо розпучливим питанням для духовенства й єрархії. Тому єпископ Атанасій Шептицький кладе у валавських постановах з 1764/5 р. великий натиск на освіту поповичів, *щоби „не пішли de liberis lumbis in servitute“* (10 пост. валав. 1764 р. ст. 66). Він старається примістити менше здібних поповичів на нижчі посади дяків і паламарів при допомозі права на свободне осадництво, *щоби їх охоронити перед здеклясуванням*. Тому в валавських постановах слідуєчого року 1765 стрічаємо знову дві точки (5 і 6-та), що відносяться до поповичів і їх освіти під карою „значних гривен“ (ст. 68). Тій самій цілі піднесення культурного рівня серед духовенства має служити нова установа деканальних інструкторів, виведена єп. Атанасієм Шептицьким та проголошена третьою постановою валавських зібрань з 1764 і 1765 р. Тут визначається інструктора у кождім деканаті, до якого мають *що місяця (потім зредуковано до 3 місяців) зголошуватись священники під карою 3 гривен для вивчення „християнської науки і св. Тайн“* (ст. 65) та відбуття сповіді. Інституція інструкторів мала також на цілі зліквідувати остаточно різнообразність відправи та разом з давнішою установою візитаторів, введеною в життя за Інокентія Винницького на соборі 1693 р, в цілі нагляду над монастирями і цілим духовенством і порученою потім замойським собором, стала могутнім двигуном духовенства з його занепаду. Візитаційні акти львівської дієцезії з другої половини XVIII. в., що переходять у численних томах в Національній Музею“ у Львові з часів візитації Івана Шадурського, яку цей канонік переводив через 20 літ на поручення єпископа Льва Шептицького, остануть раз на все одиноким матеріалом, що відзеркалює життя і культурний стан нашого духовенства, одинокої інтелігентної верстви перед упадком Польщі. Була ще третя установа — особливість унійних соборів — при допомозі якої старалася унійна єрархія піднести духовний стан на вищий культурний рівень. Це установа деканальних інстигаторів, введена першим перемиським собором. Інстигатори мали на цілі наглядати над поведінням духовенства у кождім деканаті та викорінювати передовсім пиянство, про що у яскравіших випадках доносили до єпископа в цілі покарання винного.

Цікаво зазначити ще інші факти, про які довідуємося з перемиських соборів, з них найцікавіше ритуальне убивство, поповнене в Гордині над 13 літною дівчиною, про що згадує собор 1740 р. Також клятва як духовна збруя на тих,

що переходили самовільно на латинський обряд та заборона синодом 1740 р. тілесних зносин з жидами під карою екскомуніки, — варті реєстрації! (ст. 52). Деякі реформи, які впроваджує синод 1740 р., не приймалися, як: заборона читати євангелії в часі похоронного походу або співати похоронні пісні замість требникових стихир, або звичай святити воду в хаті. Цих заборон не повторюють ані пізніші собори ані валявські постанови, а згадані звичаї вдержалися до нині в церковній практиці. Подібна історія мала місце в часі відвідин патріарха Єремії II, який декретом з 1589 р. заборонив святити пасху, йти у великодні свята на гроби, нести до церкви рідзвяні приноси (пирого) та святкувати 10 п'ятницю по Великодні. Ця заборона Єремії не тільки не прийнялася у нашій Церкві, але викликала велике негодування на патріарха та дала пошук до навазання зв'язків з Римом.

Зате приймалися інші постанови, що змагали до реформи церковного життя. Перемиські синоди і валявські постанови забороняють духовним їздити по ярмарках разом з жінками або бути візниками своїх жінок, возити на продаж збіжжя і дрова, засідати в коршмі з своїми парохіянами, вінчати нічю без оповідей, без диспенз від подружних перешкод із схопленими дівчатами (надужиття, яке вже Рутський старався викорінити постановою кобринського собору). Кождий синод пригадує обов'язок резиденції, ношення чорної одежі, чобіт або черевиків, мірного волосся з виголоною на голові короною, підкреслює однообразність відправи після рубрик, наказує тверезість. Тяжкою болячкою в дисципліні Церкви була женитьба священників вдівців, яка стала мало не звичаєвим правом. Вже виленський собор (1509 р.) каже священникам вдівцям йти в монастир, очевидно тому, щоби запобігти другій женитьбі. З цим надужиттям бореться також перший перемиський синод (1693 р.), який дораджує, щоби декани заподали список священників двоєженців для покликання їх в назначені каденції перед суд генерального намісника (ст. 17). Ще замойський собор мав постанову, звернену проти двоєженства духовних, яке було викорінене щойно у другій половині XVIII в., бо не згадують про те надужиття ані пізніші перемиські синоди, ані валявські постанови.

Особлившу увагу звернув достойний автор на синод з 1818 р., якому присвятив цінну студію (ст. 83—103) про релігійно-моральний стан в єпархії перед синодом. Видно, що первісно автор мав замір видати тільки цей синод разом зі вступною статтею, але потім показалося, що й давніші синоди, які лежали в тіні забуття, варті того, щоби їх видобути на денне світло. Бо з усіх трьох синодів тільки перший (1633 р.) вийшов друком та знаходиться ледви в кількох примірниках.

Своїм виданням зробив достойний автор велику прислугу для історії української зєдиненої Церкви та українського

церковного права. Ми маємо заповнену прогалину між замойським і львівським собором. Перемиські синоди висвітлюють нам багато сторінок з життя нашої Церкви, мало знаних або й цілком необроблених. Те, що знаємо з недокінченої праці пок. Шараневича про церковні бенефіції або з історичних оглядів Пелеша чи Грушевського, з доривочної праці Меланії Бордун над актами візитації Шадурського і з новіших систематичних дослідів Андроховича над вихованням і освітою нашого духовенства, друкованих в Записках Н. Т. Ш. (Іван Лаврівський, Studium Ruthenum) та у виданнях Богословської Академії (Віденське Варвареум, Історія гр. кат. Дух. Семинарії), стає нам по виданні перемиських синодів ясніше і повніше.

о. А. Ішак.

Некролог

† О. Петро Павло Кисіль ЧСВВ, уроджений 1883 р. в Усмірі коло Варяжа, помер по довгій і тяжкій недужі 10. червня 1939 в Жовкві. Ще як гімназійний учень вступає в 1897 році до василіянського Чину і добромільському монастирі відбуває новіціят. Богословські студії відбуває зпочатку в Кристинополі, а потім у Римі. Висвячений в 1908 році, стає професором філософії і богословії в Лаврові, Кристинополі чи Крехові. В рр. 1920/21—1924/25 працює у Львові в Духовній Семинарії на становищі віцеректора і професора спеціальної догматики на Богословському Виділі. Коли ведення Дух. Семинарії перейняли світські священики, Покійний знов вертається до праці в Чині, викладає філософію в Кристинополі, стає ігуменом в Золочеві, а врешті переходить до Жовкви, центру видавничої діяльності василіянського Чину, і тут працює через 5 літ аж до своєї смерті. Тут започаткував видавництво незвичайно потрібних книжок „Бібліотека Релігійної Освіти“, зредагував три річники „Душпастирського Календаря“ (1937, 1938, 1939) і написав кілька богословських і аскетичних праць: Божа міра, Непорочне Зачаття Преч. Діви Марії, Реколекційні розважання, Боже Провидіння в роздаванні дочасних дібр, Про добрий примір монаха. Крім того містив статті в богословських журналах, своїх і чужих.

Покійний о. Кисіль був зразковим священиком-монахом, добрим виховником й учителем духовної молоді, монашої і світської, гарним провідником реколекцій, головно для інтелігенції, вдумливим письменником, який не закопав свого великого знання, але поділився з ним з своєю духовною братією в наукових творах і з своїм „меншим братом“ в популярних книжечках, призначених для масової освіти. Був глибоко освічений і знав кілька чужих мов. Як людина був дуже

скромний і обов'язковий, а притому незвичайної милої й погідної вдачі, що зеднювало Покійному багато щирих приятелів.

Похорон відбувся в Жовкві 11. червня. Зі Львова, де він залишив стільки гарної пам'яті про себе, прибула на похорон численна львівська інтелігенція, щоби в останнє попрощати Покійника. Похорон вів ректор львівської Духов. Семинарії, о. мітр. Сліпий при участі численного духовенства, світського й монашого, та співав хор питомців львівської Семинарії. Також Духовна Семинарія у Львові і Богословська Академія молилися за Покійного і вшанували Його пам'ять торжественною заупокійною Сл. Божою і панахидою. — В. Й. П.!

† **О. Теодор Цегельський**, ювілянт, парох Струсова, тербовельського повіту, радник МКонсисторії, наділений правом уживати фіолетний колпак і пояс, помер 28. червня 1939 р. в 79 році життя (уродж. 1861, рукоположений 1884 р., інституований на парохію Струсів 1890 р.).

Покійний був 55 літ душпастирем в Струсові і був не тільки парохом, але правдивим батьком і добрим провідником-пастирем повіреного Йому стада. Сам глибоко побожний, обов'язковий і працьовитий — старався вщепити ті прекмети і своїм вірним та виховувати їх на добрих христ'ян і на працьовитих і жертвенних громадян. Покійний це приклад священика, що у своєму житті вмів знаменито получить душпастирську працю з працею громадською в одну, справді гармонійну цілість. Все меткий і активний, все повний плянів і готовий на нову працю, — до останньої хвили життя живо цікавився всіми церковно-релігійними і національно-громадськими справами (на 70 році життя!) і тим може бути повчальним прикладом для всіх тих молодших, які не раз передчасно знеохочуються і байдужніють навіть до своїх, чисто духовних справ. З своїми плянами, з своїми поміченнями і з своїм знанням любив поділитися з другими на сторінках преси. „Нива“ завдячує Покійному цілу низку статей на душпастирсько-практичні, аскетичні та історично-мемуаристичні теми. Останню свою статтю п. з. „Хроніка Струсова, тербовельського повіту“, що її містимо у цьому числі „Ниви“, прислав нам Покійний 10. червня ц. р. з допискою: „Д а л ь ш е б у д е“, а 18 днів пізніше не стало Його між живими.

Похорони Покійного дня 30. червня перемінилися в велику релігійно-національну маніфестацію Тербовельщини. Прийшли великі маси народу з ближчих і навіть дуже далеких околиць, взяли участь представники релігійно-церковних і національних установ з Тербовельщини й Тернопільщини.

Похорон вів крилошанин М. Капітули і ректор Богосл. Академії, о. міграт Сліпий, який прощав Покійника від Митрополита Андрея і від української католицької Церкви, підносячи великі чесноти й заслуги Покійного як зразкового душпастиря, проповідника і робітника на церковно-національній

ниві. Крім того прощали Покійного від духовенства і від різних краєвих, повітових і місцевих національних установ. — В. Й. П.!

Всячина.

Велика річниця. Дня 5.(18.ст.ст.) липня ц.р. минуло 500 літ від хвилі, у якій (5.VII. 1439) підписано в Флоренції акт поєднання між Церквою Східною і Західною. Флорентійська Унія — одна з найсвітліших подій в історії Христової Церкви. Греки і Латиняни подали собі дружньо й по братерськи, руки та усунули нещасний роздор між обома Церквами. І хоч Флорентійська Унія не вдержалася, вона стала тією платформою, на якій стояли і снували свої унійні пляни найкращі представники обох Церков, і стоять аж до нині. Для нас Українців Флорентійська Унія має те велике значіння, що вона була посиленням наших унійних традицій та стала основою для української церковної Унії в Бересті і напрямною у майбутній унійній акції на словянському церковному Сході. З причин технічних не могли ми в цьому числі помістити довшої статті про ту важливу подію — відкладаємо її до найближчих чисел.

I. Загальні Збори „Українського Католицького Інституту церковного зєдинення ім. митр. Рутського у Львові“. Дня 19. червня 1939 в салі Студіону ОО. Студитів при вул. Скарги відбулися перші установчі збори „Українського Католицького Інституту церковного зєдинення ім. митр. Рутського у Львові“. Цей інститут покликав до життя Високопреосвящ. Митрополит Андрей грамотою з 17. лютого ц. р., затверджуючи статuti та іменуючи першим президентом Інституту о. ігумена Климентія Шептицького.

Загальні збори, на які прибули м. ін. і два наші Владики, Преосв. Бучко і Преосвящ. Чарнецький, около 40 членів-основників, духовних і світських та представників української преси („Діло“, „Мета“, „Нива“, „Українське Юнацтво“, „Христос наша Сила“), відкрив о. ігумен Шептицький, виголошуючи при тому промову-програму нової установи, яка повинна стати напрямною у всій нашій теперішній і майбутній унійній праці, що її ми маємо виконати між нашими незєдиненими братьми. — Метою діяльності Інституту — говорив його перший президент — має бути: ступнєве здійснювання пророчих слів великого унійного папи (Урбана VIII.), якими він опреділив завдання нашого народу супроти церковного незєдиненого Сходу. Виходячи з цього, завданням Інституту буде: пропаганда того післанництва і праця між нашим громадянством для поширювання і поглиблювання правильного

розуміння суті Унії, приготування апостолів для Унії так серед духовенства як і серед мірян; шукати і навіязувати контакти з незєдиненими, в першу чергу Українцями, пізнавати їх духа і настрої, шукати спільних точок взаємного порозуміння, так працювати під цим оглядом між ними, щоби ідея Унії ставала потребою їх серця.

Ціль, що стоїть перед Інститутом, нелегка. Способи й засоби, що ведуть до тієї цілі, означає 5 точка статуту. Успішність унійної ідеї і праці залежатиме головню від правильного розуміння поняття „церковний Схід“ і від належної нашої постави до нього. Поняття церковного Сходу і все, що східне, не повинно бути для нас якимсь *malum necessarium*, що його треба зменшувати, чи його стидатися, чи прощення просити у латинників. Навпаки: те, що в традиції Сходу не є заражене духом роздору, те все повинно бути нашими гордощами (східний обряд, східне мистецтво, східна дисципліна й аскеза), бо це все нам питоме й рідне. Ми, східна вітка Вселенської Церкви, високого й знаменитого роду. Ми не такі, щоб у Церкві були тільки толеровані, бо Східна Церква через 8 століть мала провід в реліг. культурі, науці і духовному житті Вселенської Церкви. Ми повинні бути свідомі того, що Церква, яка видала таких велетнів духа, як св. Василій Вел., Григорій Назіанзенський і Ніський, Йоан Золотоустий, оба Кирили, Теодор Студит, Йоан Дамаскин, яка має у своїх книгах такі скарби не лиш філософічно-догматичного чи аскетичного, але й літературного й мистецького змісту — може бути для нас тільки гордощами. Через 8 століть ціла вага християнської культури лежить на Сході, а те uznawali римські папи, бо вселенські собори скликували тоді тільки на Сході. Коли ми будемо вартості й традицію Схід. Церкви знати любити в житті нашому розвивати, знайдемо відразу спільну мову з нашими незєдиненими братами. Бо вихідною точкою і найпростішою дорогою до взаємного порозуміння це спільна з ними любов до Східної Церкви, до її старовини, до обряду, до традицій. Церковна єдність це щось конечне й необхідне, а слідів тієї єдності дуже в нас багато, треба лиш хотіти їх шукати. — Коли ж хто не так, тобто не з такою любовю до церковного Сходу і його величчій традицій, буде ставитись, той не трапить до тих, що виховані в східних церковних традиціях. В нас донедавна панував тип „уніята“. який ніби стидався, що належить до східного обряду, та бажав вибутися якнайбільше того, що східне, а набути якнайбільше того, що латинське, після створеної *ad hoc* засади: як хочеш бути католиком, будь якнайменше східним. Такий тип, що ще і досі у нас не вигас, причинився найбільше до того, що Унія стала серед незєдинених непопулярною. Запозичатися в нашого західного сусіда будемо тільки в істотних справах, але й тоді будемо це робити у східній по обрядови

й духови формі. — Передусім мусимо всіми силами старатися пізнати те, що є нашим багатством, бо ми всіх наших багатств ще не видобули на верх. Коли ми покажемо Заходови все наше багатство, тоді не ми до Заходу, але Захід до нас буде приходити. Професор обрядів в Орієнтальнім Інституті в Римі, Голяндець о. Рес, сказав раз промовцем, що на своїх викладах старається все давати своїм слухачам-орієнталам духові „застрики“ гордості на те, що вони східні. Даваймо й собі такі застрики. — Отже першою передумовою успішності ідейної ідеї — це щире привязання до всего, що східне. Маємо плекати правдивий католицький універсалізм — щоби не було того, що ми стараємось брати все від латинників, від одежі до богослужень. Дальшою умовою успішності унійної праці кожного, хто хоче бути апостолом Унії — це плекання внутрішнього релігійного життя особистого і серед вірних, тобто плекання чеснот побожності, любови Бога, самовідречення і робити життя багатим в овочі святости. Будьте святими! — це клич для апостолів Унії.

По промові о. Ігумена відчитано низку привітів, що наспіли на збори і рішено вислати телеграму до Апост. Нунція в Варшаві, ухвалено висоту вписового і членських вкладок (для священників по 0,50 зол. місячно, а вписове 1 зол.) і вибрано перший виділ Інституту, до якого ввійшли: оо. Табінський, Ішак, Рудь, Фурикевич, Кладочний і проф. др. Чубатий. Заступниками стали: оо. Івахів і Чемеринський, а членами контрольної комісії оо. Садовський, Лада і Глінка. До виділу входять теж відпоручники всіх трьох галицьких Ординаріятів і всіх трьох монаших Чинів.

По рефераті о. Табінського, — який наче накреслив план практичної роботи для Інституту, що повинен піти в двох напрямках, а саме: видати історичний матеріал, що має вибilitи Унію від неслухняних закидів незєдинених і підкреслити ті великі вартости, що їх має зєдинена греко-католицька Церква і тим вибити оружжя з рук противників-незєдинених, — кор-рефераті о. д-ра Ішака і дискусії, — закінчено молитвою цей перший загальний збір Інституту.

Загальні Збори Т-ва св. Андрея. Дня 23. червня ц. р. відбулися в авлі Духовної Семинарії Загальні Збори Т-ва св. Андрея. Учасників було понад 80 осіб. Збори попередила заупокійна Служба Божа з панахидою, яку відправив в семинарській церкві о. крил. Мохнацький. По годині десятій о. крил. Дзерович, як голова Т-ва, відчинив Збори і проводив їм. Зі вступного слова о. голови довідалися учасники, що Загальні Збори мали відбутися щойно в осени ц. р., але тому, що зрєзигнувало двох членів дирекції і один член президії, Надзїрна Рада була приневолена скликати З. Зб. на 23. червня.

Така заввага о. голови викликала велике заїнтересування серед учасників Зборів, чого доказом було, що домагалися

вияснення причин резигнації згаданих членів та докладно переходили позиції рахункового білянсу, жадаючи вияснення майже кожної позиції. Колиб таке заінтересування було на кожних попередніх зборах, то певно тоді не було б таких тепер майже модних слів: „що ми маємо з цього Т-ва?„

Загальні Збори є не тільки на те, щоби вислухати нераз високопарних звітів, але щоби пригланутися діяльності управи, есентуально скритикувати, щоби на будуче було добре.

Не можна й подумати, щоби такі збори, як ці останні, не мали свого додатнього впливу на дирекцію Т-ва і віримо, що на слідуєчі З. З. почуємо звіти більше докладні про діловодство Т-ва, а менше про видаткування маєтвом Т-ва.

Треба теж завважити, що урядуючий директор повинен бути силою наємною, з якою повинна бути списана умова, а не повинен ввійходити в склад Н. Ради, вибраний З. Зборами.

Праця Господарської Секції Т-ва велика, як виказав звіт, і дай Боже, щоби принесла ті плоди, до яких зміряє — поміч нашому духовенству в господарці. З нововибраних членів увійшли до Н. Р. о. ректор Малиновський і о. др. Гриньох.

Біля години 15-тої закінчено З. Збори, не вичерпавши дискусійного матеріялу, і то в такий спосіб, який не повинен мати більше місця. Зглядним оправданням могло би бути те, що сейчас зачалися З. Збори Т-ва св. Петра, у тім самім льокалі.

Зборами Т-ва св. Петра проводив сам голова Т-ва, Прес-осв. Никита.

Зі звітів виходило, що між священиками мале заінтересування цим Т-вом. Це досить прикре явище на нинішні часи, бо ж ціль Т-ва висока й актуальна, а саме підпомагати убогі церкви. Річна вкладка зл. 2. від священика, а зл. 3. від церкви є невелика; а якщо б усі священики точно вплачували ті вкладки, то була б і відповідна сума до розпорядимости. Дирекція Т-ва повинна придумати спосіб, щоб пригадати членам на їх обовязок, а тим самим дати можливість (поштову складанку) влатити ту вкладку.

Вкладка невелика, і не дивниця, що члени забувають на неї, бо нічого не мають, щоби пригадало їм цей обовязок. Треба конечно, щоби всі священики нашої Епархії усвідомили собі і вписали себе і свої церкви в члени Т-ва. Учасник.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові
Видає Бог. Наук. Товариство, Львів. Редактор о. П. Козицький.
З друкарні „Біблос“, Львів, Японська 7. — Тел. 214-78.

Wydaje Boh. Nauk. Towarzystwo, Lwów. Редактор о. Р. Kozicki
Z drukarni „Biblos“, Lwów, Japońska 7. — Tel. 214-78.

І. ПРАЦІ ГР.-КАТ. БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

- Т. I—II. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові. Загальний погляд і попереджуючі установи, ст. 243, 8^о.
- Т. III. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові від 1783—1810 р. [друкується].
- Т. IV—V. Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел. — Пер. з грецького митр. А. Шептицький, ст. XIV + 490, 8^о.
- Т. VI. о. Др. Василь Лаба: Біблійна герменевтика, ст. 148, 8^о.
- Т. VII. о. Др. Юліян Дзерович: Катихитика, ст. 178, 8^о.
- Т. VIII. о. Др. Ярослав Левицький: Перші українські проповідники і їх твори, ст. 196, 8^о.
- Т. IX. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. I. Початкова, до-нікейська доба, ст. 164, 8^о.
- Т. X. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. II. Розцвітна доба, ст. 217, 8^о.
- Т. XI. о. Др. Ярослав Левицький: Теорія церковної вимови, ст. 137, 8^о.
- Т. XII. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. III. Кінцева доба, ст. 147, 8^о.
- Т. XIII. Др. Володимир Залозецький: Огляд історії старохристиянського мистецтва, ст. 122 + XLII, 8^о.
- Т. XIV. Твори Митр. Андрея Шептицького: Пастирські послання до духовенства й вірних станиславівської єпархії, ст. 257, 8^о.
- Т. XV—VI. о. Др. Андрій Ішак: Догматика незєдиненого Сходу, ст. 280, 8^о.
- Т. XVII—XVIII. о. Юліян Дзерович: Педагогіка, ст. 247, 8^о.
- Т. XIX. Др. Борис Кудрик: Огляд історії української церковної музики, ст. 144, 8^о.
- Т. XX—XXI. о. Ю. Дзерович: Катихизи.

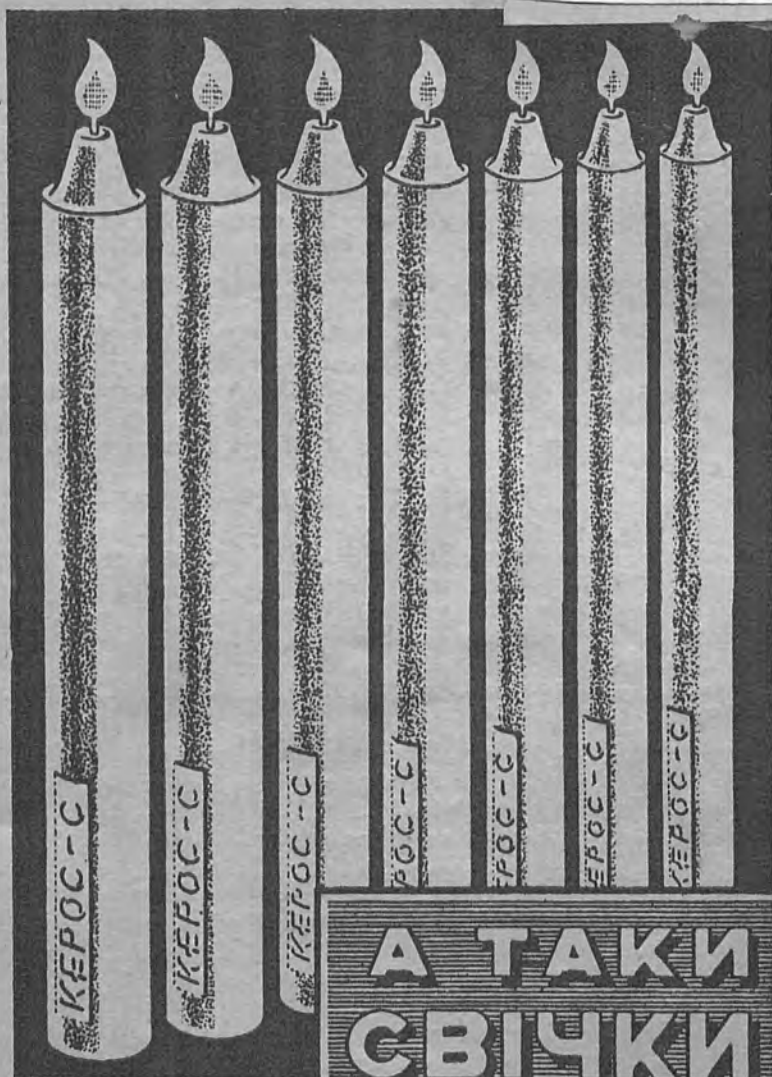
II. ПРАЦІ БОГОСЛ. НАУК. Т-ВА

- Т. I. Св. свщм. Йосафат Кунцевич: Матеріяли і розвідки з нагоди ювілею. Зібрав о. Др. Й. Сліпий. Ст. 261, 8^о.
- Т. II. Dr. Jos. Slipyj: De principio spirationis in SS. Trinitate. P. VIII + 120, 8^о.
- Т. III. о. Др. Спирідіон Кархут: Граматика української церковно-словянської мови. Ст. XIX + 284, 8^о.
- Т. VI. Др. Володимир Січинський: Архітектура Катебри Св. Юра у Львові. Ст. 97 + XXX, 8^о.
- Т. VII—VIII. Др. Саломія Цьорох, ЧСВВ: Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василіянок. Ст. 256, 8^о.
- Т. IX. Михайло Возняк: У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина перша. Ст. 1—146, 8^о.
- Т. X. Михайло Возняк: У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина друга. Ст. 147—324, 8^о.
- Т. XI—XII. о. В. Кучабський: Унійний Зїзд у Львові, ст. 268, 8^о.

Ж 23911

1939

1-60ч
ДНБ ім. В. Стефаника
П. 110-1987 Г.

А ТАКИ
СВІЧКИ
„КЕРОС-С“
НАЙЛІПШІ